

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

ROZVÍJENÍ ZPĚVNOSTI ŽÁKŮ A KOLEKTIVNÍ PRÁCE S HLASEM NA 1. STUPNI ZŠ

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Jaroslava Křížová**
Vedoucí práce: MgA. Zuzana Bubeníčková

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

DEVELOPMENT OF SINGING ABILITY AND VOICE TEAMWORK IN PUPILS AT PRIMERY SCHOOL

Diploma thesis

Study programme: M7503 – Teacher training for primary and lower-secondary schools

Study branch: 7503T047 – Teacher Training for Primary School pupils (aged 6-11)

Author: **Jaroslava Křížová**

Supervisor: MgA. Zuzana Bubeníčková

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jaroslava Křížová**
Osobní číslo: **P09000256**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Rozvíjení zpěvnosti žáků a kolektivní práce s hlasem na 1. Stupni ZŠ**
Zadávající katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

V teoretické části zpracovat charakteristiku žáka a dětského hlasu, dechové, hlasové a artikulační ústrojí včetně funkce.

V praktické části nastínit diagnostiku pěveckých dovedností žáků, výsledky analýzy a vyhodnocení hlasového rozsahu.

Požadavky:

nastudovat adekvátní literaturu;

pravidelné konzultace s vedoucí práce.

Metody:

metody pozorování a srovnávání

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

TICHÁ, A.: Učíme děti zpívat. Portál, Praha 2005

ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A.: Lidové písničky a hry s nimi. Portál, Praha 1999

SEDLÁK, F.: Hudební vývoj dítěte. Praha, 1974

MAŘÍK, A. - JONÁŠOVÁ, L.: Abeceda hlasových cvičení. Panton, Praha 1971

VRCHOTOVÁ - PÁTOVÁ, J.: Didaktika zpěvu pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy. Plzeň, Západočeská univerzita 1997

KIML, J.: Co máme vědět o hlasu. Supraphon, Praha 1989

SOUKUP, J.: Hlas, zpěv, pěvecké umění. Supraphon, Praha 1972

Vedoucí diplomové práce:

MgA. Zuzana Bubeníčková

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce:

23. listopadu 2012

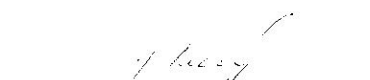
Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2014

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 17. prosince 2012

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 8. 12. 2014

Podpis: Jaroslava Kůřim

Poděkování

Velice ráda bych poděkovala MgA. Zuzaně Bubeníčkové za rady a připomínky, vstřícnost a velkou trpělivost při konzultacích, které přispěly k dokončení mé diplomové práce.

Anotace

Má diplomová práce má název Rozvíjení zpěvnosti žáků a kolektivní práce s hlasem na 1. stupni základní školy. Je zaměřena na práci s hlasem a rozvíjení pěveckých dovedností u žáků mého pěveckého kroužku, na historii práce s dítětem mladšího školního věku, motivační činnosti ke zpěvu, psychický vývoj, charakteristiku dětského hlasu a vymezení pěveckých problémů. Součástí je také rozsah dětského hlasu, jeho barva a síla, dechová funkce, nasazení tónu, artikulace a celkový pěvecký projev dítěte z hlediska intonace, rytmu a estetického prožitku. Cílem praktické části bylo zaměření na diagnostiku pěveckých dovedností žáků, interpretaci výsledků analýzy pěveckých dovedností, kazuistiku dítěte, vyhodnocení hlasového rozsahu dětí a výběr a rozbor písní.

Klíčová slova: rozvoj zpěvnosti, práce s hlasem, dýchání, artikulace, barva hlasu, síla hlasu, intonace, rytmus

Abstract

The title of my Diplomawork is Development of Singing Ability and voice Teamwork in Pupils at Primary School. It focuses on work with voice and developing of singing skills of pupils of my singing bee. Also the history of work with children of younger school age, singing motivational methods, psychic developement, characteristics of child's voice and describing the problems associated with singing. Also included is the section on the span of children voice, its tone and strength, breath function, setting the tone, articulation and overall singer expression of a child taken from the perspective of intonation, rhythm and aesthetical experience. The practical part is focused on diagnosis of singing skills of pupils, interpreting the result of the analysis of singing skills, casuistry of a child, judging the vocal span of a child and also choice and analysis of songs.

Keywords: melody developement, work with voice, breathing, articulation, voice-tone, strength of voice, intonation, rhythm

Obsah

1.	Úvod	11
2.	Teoretická část	15
2.1.	Charakteristika žáka na 1. stupni základní školy z hlediska jeho psychického vývoje	15
2.1.1.	1. ročník	15
2.1.2.	2. ročník	16
2.1.3.	3. ročník	17
2.1.4.	4. ročník	18
2.1.5.	5. ročník	19
2.2.	Charakteristika dětského hlasu, vymezení pěveckých problémů a jejich sepětí s kvalitou pěveckého projevu dětí na 1. stupni ZŠ	19
2.2.1.	Charakteristika dětského hlasu	19
2.2.2.	Zpěvní hlas a jeho výchova	21
2.2.3.	Vymezení pěveckých problémů a jejich sepětí s kvalitou pěveckého projevu	21
2.3.	Poloha a rozsah dětského hlasu, barva a síla hlasu	24
2.3.1.	Poloha a rozsah dětského hlasu	24
2.3.2.	Barva dětského hlasu	26
2.3.3.	Síla dětského hlasu	27
2.3.4.	Dechová funkce	28
2.4.	Nasazení tónu	31
2.4.1.	Rozlišení hlasových začátků:	31
2.5.	Artikulace	33
2.6.	Hlasový projev dítěte z hlediska rytmu, intonace a estetického prožitku	34
2.6.1.	Hledisko rytmu; rytmické cítění	34
2.6.2.	Hledisko intonace	36
2.6.3.	Hledisko estetického prožitku	38
3.	Praktická část	40
3.1.	Diagnostika pěveckých dovedností žáků pěveckého kroužku	40
3.1.1.	Představení činnosti našeho pěveckého kroužku	40

3.1.2.	Prostory zkoušky	43
3.1.3.	Fáze zkoušky	43
3.2.	Interpretace výsledků analýzy pěveckých dovedností.....	48
3.2.1.	Dotazník pro rodiče	49
3.2.2.	Kazuistika dítěte	51
3.2.3.	Vyhodnocení hlasového rozsahu dětí	66
3.3.	Výběr a rozbor písní	67
4.	Závěr	89
	Použité zdroje.....	91
	Použité obrázky.....	92
	Tabulky	92

1. Úvod

Ve své práci se zabývám rozvojem pěveckých dovedností žáků na 1. stupni ZŠ. Je tedy velmi důležité a podstatné objasnění charakteristiky psychologie dítěte ve stávajícím období a s tím související pěvecké dovednosti včetně jejich prezentace.

Nejprve bych chtěla připomenout základní termíny, které poslouží jako hlavní aspekt k vypracování mé diplomové práce. Jsou jimi motivace, autorita, výchova k hudbě, význam hudby pro žáka na 1. stupni, rozvoj zpěvnosti, rytmus, práce s dechem.

Jsem zaměstnána jako nekvalifikovaná učitelka, doposud jsem vyučovala především výchovné předměty, kde je velice důležité nejen žáka zaměstnat, ale především zvolit vhodné motivující prostředky, které by měly žáka zaujmout a podnítit k plnohodnotné práci. Současně by jej měly přimět ke zvědavosti a zároveň jej přivést k takovým výsledkům, aby měl ze své pracovní činnosti dobrý pocit.

Zabavit žáka s horším hudebním citem je složitější než zaměstnat žáka například v českém jazyce či matematice. Nechci tím říci, že by v ostatních předmětech bylo zaměstnat žáka jednodušší, ale u žáka, který nemá hudební sluch, je bohužel větší pravděpodobnost rizika úplné nenávisti k danému předmětu. Zvláště, když předmět hudební výchova, by měl být startem k celoživotní lásce k hudbě. Hudba má přinášet radost, a tedy není jejím cílem odradit žáka od zpěvu a rytmického cítění. Proto je velmi důležité dbát více na užití zábavné formy, kdy si žák odpočine od všedních pracovních povinností a je učen zábavnou formou. Hudba patří k základním lidovým potřebám.

Již v době antiky filosofové zdůrazňovali, jaký má hudba důležitý význam v rozvoji lidské osobnosti. Hudba má na člověka velký vliv a působí na něj všestranně. Velmi ovlivňuje jeho tělesnou i psychickou stránku.

Rozvíjí lidskou představivost i fantazii, umocňuje v člověku citovou a intelektuální stránku. Hudba má následující funkce. Ty nám pomáhají ucelit

si názor na hudbu jako nástroj ke štěstí, dobré náladě a celkové pohodě. V tomto duchu bychom měli vést děti k hudbě, podporovat jejich nadání a zájem o hudbu jako celek ať už vyprodukovanou vlastní iniciativou nebo pouhou imitací.

Hudba plní funkci estetickou, umožňuje žákům hudebně estetický prožitek, výchovnou, formuje mravní profil člověka, specifické osvojení světa, kdy je hudba vnímána jako prostředek k dorozumívání mezilidské komunikace, terapeutickou, tzn. léčení hudbou, často se označuje jako hudební terapie a také sociální funkci, to znamená, že je součástí celkového života člověka a lidských společností.

Vlivem rozvíjející se kompoziční činnosti se hudba stávala stále složitější a bohatší. Svým společenským a hudebním vývojem se stala velkým pomocníkem při příležitosti složitých životních situacích jako je například lidské trápení, ale zároveň také součástí různých slavnostních příležitostí; dovršení radosti. S hudbou se setkáváme již v prenatálním životě, provází nás všemi životními etapami, při různých příležitostech.

Důležitým pojmem pro rozvoj zpěvnosti je motivace, díky které se žák realizuje.

Motivace = pohnutka k chování a jednání člověka, určitý dynamický činitel, který směřuje k cíli našeho chování
(http://slovníkcizich.slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slov=moti-vace)

Motivaci rozeznáváme na vnější a vnitřní. Jako vnější motivaci chápeme například pochvalu, povzbuzení, projev uznání s důvěrou, odměnou, ale také hrozbou, trestem, známkou. K vnitřní motivaci můžeme přiřadit například vnitřní potřebu dítěte poznávat a mít – zažít úspěch. Patří sem také pudy, zájmy, ideály, hodnotový systém, cíle a snahy dítěte.

Zamyšlení:

V první řadě bychom si měli vysvětlit základní otázku – co je vlastně motivace, k čemu slouží a jaké vhodné motivační prostředky můžeme v rámci naší práce s dětmi použít. Čím se vyznačuje osobnost dítěte. Tyto otázky spolu úzce souvisí. Motivace je snaha dosáhnout úspěšného výkonu a tendence vyhnout se neúspěchu nebo jen obavě z vlastního selhání.

Osobností dítěte se zabývá ve své knize „Dítě v osobnostním pojetí“ Zdeněk Helus a chápe obrat k dítěti jako výzvu a úkol pro učitele i rodiče. Dítě je svébytnou osobností a obrat k dítěti je náležitostí jeho osobního pojetí, tedy takového chápání dítěte a takového přístupu k němu, jež nás orientuje na jeho rozvojové potenciality – možnosti a na jeho aktivity, kterými tyto potenciality realizuje. S tím také úzce souvisí sociální prostředí dítěte, ve kterém vyrůstá a žije. Cílem je upozornit na skutečnost, že vztah je něčím, co má své úskalí, vývoj, své šance i problémy, jež je třeba řešit. Vztah k dítěti je ve svém vývoji významným aspektem objevování člověka člověkem, a to s dalekosáhlými důsledky. Jak moc má být edukace dítěte především jeho přirozeností? Dříve byla poslušnost a autorita vynucená z toho vyplývala bezohlednost a fyzické tresty. To mělo vést k tomu, aby z dítěte „něco bylo“.

Helus zde připomíná „Senecu“: „*Nemocným psům rozbíjíme hlavy, agresivní a zdivočelé býky vedeme na porážku. Churavějící ovce vedeme na porážku, aby nenakazily stádo; nekvalitní potomstvo zahubíme – topíme děti, které jsou při porodu slabé a nenormální. Neděje se tak ze zlosti, ale z rozumu. Rozum nás vede k oddělení škodlivého od zdravého.*“ (Helus 2009, s. 16)

Autorita je uplatňovaná spíše jako autoritativní všemoc nad dítětem. Je asi základním klíčem k porozumění, vztahu rodičů a dětí dané doby, často i dob mnohem pozdějších. V každé etapě dítěte je nutné se zaměřovat na takový druh a okruh učení, který je dítě schopno přijmout. Dítětem je jedinec v určitém věkovém rozmezí, které označujeme dětským

věkem. Měli bychom dbát na vhodné motivující aspekty, které nám pomáhají probudit dětskou fantazii a podněcovat u dětí lepší pěvecké a rytmické dovednosti. Vede nás učitele ale především samotné žáky ke kreativnímu myšlení v hudbě, k lepším pěveckým výkonům a k celkové lásce k hudbě. S tímto úzce souvisí rozvoj dechových a rytmických dovedností.

Jako učitelka hudební výchovy svou práci zaměřuji na činnost rozvoje zpěvu u žáků v pěveckém kroužku, ale také v hodinách hudební výchovy v rámci mezipředmětových vztahů.

Ve své práci se též zaměřím na žáky 1. třídy, kde jsem třídní učitelkou.

2. Teoretická část

2.1. Charakteristika žáka na 1. stupni základní školy z hlediska jeho psychického vývoje

Významným okamžikem v životě dítěte je právě vstup do školy a s tím související školní docházka. Zatímco do MŠ nemusel chodit souvisle, nyní je svázán právě povinnou školní docházkou, kdy každá absence musí být řádně omluvena. Je to též změna nejen pro samotné dítě ale také pro jeho rodiče.

Významnou roli zde má učitel, který svým chováním a jednáním velmi ovlivňuje duševní vývoj žáků.

Jelikož do mého pěveckého kroužku chodí žáci z celého 1. stupně, zde jsou rozebrána charakteristika jednotlivých ročníků:

2.1.1. 1. ročník

Většina žáků 1. třídy hudbu zbožňuje. Chtějí si hrát s tóny a mají rádi rytmická cvičení. Velmi je baví, když jsou také zapojeny jejich předmětné hračky – například maňásci, kteří nám pomáhají hodiny oživit. Žáci si chtějí tóny „osahat“ sluchovým i zrakovým smyslem. Chtějí tónům naslouchat, zpívat je a hrát.

Děti prožívají svou radost upřímně a bezprostředně. Tím vším dokáží uspokojit svou spontánnost. Dítě je velmi zvědavé, a tak žádá o plnohodnotnou odpověď na své otázky: Co je to?; Jak je to?; Proč je to? Dítě zajímá vše, co se kolem něj děje, rádo objevuje a poznává nové věci. V hudebních činnostech sleduje rozdíly, které jsou počátkem pro jeho individuální rozvoj, který souvisí se společnou snahou o vyrovnaný kolektivní hudební projev. V tomto věku jsou velmi účinné pracovní skupiny žáků, kdy skupina je velkou oporou pro jednotlivce a současně také významnou společenskou jednotkou. Je velmi důležité a potřebné, aby se pracovalo s prostředky, které psychicky vyhovují dítěti nikoliv naukovým výukovým požadavkům dospělých.

Celý proces je pak efektivnější, pokud dítě dosáhlo potřebné biologické zralosti struktur sluchového a motorického analyzátoru, které zajišťují možnost vzniku hudebních schopností. Učitel by se neměl ukvapovat diagnostikovat u dítěte hudebnost hned po prvním zkoušení. Měl by si uvědomit, že dítě se nachází v počátku soustavného hudebně vývojového procesu. Není psáno, že když dítě nedokáže intonovat tóny a s nimi pak související melodii, že nedokáže naslouchat hudbě a následně ji produkovat pomocí hudebního nástroje.

K tomu nám pomáhá tzv. Orffova škola, abychom dokázali s pomocí jednoduchých hudebních nástrojů zapojit žáky do činnosti hudební výchovy.

Právě proto mne velmi zaujal názor pana PhDr. F. Sedláka, se kterým souhlasím.

Ve své knize uvádí: „Žáky, kteří nesplnili uspokojivě požadavky vokální reprodukce a nedovedli čistě zpívat nelze jistě vůbec považovat za „nehudební“. Často právě u nich se vyskytuje zájem o poslech hudby, v němž se soustřeďují, ztiší a bystří pozornost. Z výrazu tváře je možno pozorovat, že u nich došlo k emocionálnímu prožitku.

Většina z nich plní také percepční úkoly, bez obtíží poznávají známé melodie, postihují jejich varianty a jsou schopni je zahrát na dětské hudební nástroje. Zpívají však nečistě, jsou pěvecky retardováni. Učitel si musí stále uvědomovat, že hudebnost v tomto věku musí být stále podněcována a hudební vloh y aktualizovány všestrannými hudebními činnostmi.

Neměl by se proto ukvapovat s diagnózou hudebnosti hned po první prověrce a uvědomit si, že dítě se ocitá na začátku soustavného hudebně vývojového procesu. (Sedlák 1974, s. 94)

2.1.2. 2. ročník

Žák druhé třídy se liší od šestiletého dítěte větší opravdovostí, uvědoměním a zaměřením pro práci v hudební výchově. Žák již dokáže pracovat s jednoduchým notovým zápisem. Tento žák s tzv. počáteční

„hrou na hudbu“ postupně proměňuje tuto činnost na zajímavou a přitažlivou především však podnětnou práci. Hudba přináší dítěti stále větší radost, je jí okouzleno.

Tím se také zlepšuje a zkvalitňuje pěvecký výkon dítěte, více se soustředí a stává se aktivnější v hodinách = hudba působí na dítě a obráceně dítě působí na hudbu. V tomto tvořivém procesu pak vzniká estetický prožitek, který se podílí na dětské osobnosti po stránce citové, estetické a etické.

„Sedmileté dítě je zvědavé, projevuje zájem zvláště o takovou činnost, která mu umožňuje „objevitelský“ styl práce (přijít všem věcem „na kloub“) i určitou míru tvořivosti v mnohostrannějších přístupech k hudebnímu poznání. Je schopno již v elementární míře poznávat sluchový vjem s grafickým vyjádřením a vzájemnou jejich konfrontací zjasňovat a zpřesňovat svou sluchovou představivost, to znamená v duchu slyšet a zpěvem reprodukovat v notách zapsaný velmi jednoduchý melodicko–rytmický útvar, a rovněž opačně – slyšený hudební prvek umět zapsat. K tomu se žák postupně přibližuje během celé základní školy, není to úkolem jenom druhého ročníku.“
(Budík 1985, s. 9)

2.1.3. 3. ročník

Osmileté dítě se stává objevovatelem, hudba jej více zaujímá a více ji vnímá. Zajímá se o vše – co je vlastně hudba, jak vzniká, jaké jsou její vyjadřovací prostředky, a jak těchto prostředků využívá hudební skladatel.

Dítě doprovází přirozená touha za poznáním. Dítě v tomto věku chce zpívat, doprovázet hudbu pohybem, naslouchat jí a také o ní různě přemýšlet.

Děti chtějí stále více něco nového objevovat a poznávat. Toto se děje také v jiných odvětvích umění.

V hudbě je prostředníkem zpěv hra na hudební nástroj, pohyb a poslech, aktivně vnímat a tvořit.

„Hudbu je nutno dětem rozmanitými způsoby přibližovat, zkonkrétňovat, např. notovým obrázkem“ nebo notovým zápisem výrazných melodických úryvků, témat, hrou na dětských hudebních nástrojích, též výtvarným projevem apod. Ve spojení akustických vizuálních i hmatových vjemů je dětské objevování hudby u osmiletého dítěte se již stává psychickým procesem s účastí výrazné duševní aktivity předznamenané vlohami, schopnostmi, zkušenostmi i charakterovými vlastnostmi dítěte. V dítěti se dále rozvíjí vnímání času, které vytváří dobré předpoklady jak pro soustředěnější vnímání hudby, tak i pro zaměřenější zapamatování většího množství hudebních prvků než dosud. Také hudební sluch se zkvalitňuje, upevňuje se tonální citění, tříbí se smysl žáků pro rytmus i pro intonačně přesnou reprodukci.“ (Budík 1986, s. 7)

2.1.4. 4. ročník

„Z hlediska psychologie je žák zařazen do mladšího školního věku. Tento žák svět nejen objevuje, ale také do něj aktivně vstupuje. Řídí se svými zájmy a tělesným vývojem, který je v tomto období vyrovnaný. Z toho plyne pozorovací schopnost dítěte. Dítě se stává stále soustředivějším a vybíravým. Žák se chce při hudbě pohybovat, reprodukovat ji a vnímat, pracovat s ní a prožívat ji nejrůznějšími stimulačními metodami. „Schopnosti však nemohou být nikdy vrozené, ale nejsou také dány pouze zvenčí. Jedinec musí mít vnitřní předpoklady, které umožňují jejich vznik. Schopnosti jsou výsledkem vývoje. Formují se v konkrétních činnostech a mimo tyto činnosti neexistují. V jejich vývoji jde o těsné spojení a projevy zaměřenosti s emočně volní sférou“ (Sedlák 1974, s. 48)

V tomto věku je možnost rozvoje v pedagogicko–didaktickém procesu, kdy se dítě rozvíjí v tvořivých činnostech a aktivně se začleňuje. Velkou oporou mu je učitel, který ho nabádá k přemýšlení, zamyšlení a hudební představivosti. Kdyby učitel žáka nepodněcoval k takovému myšlení, dítě by stagnovalo.

2.1.5. 5. ročník

Projevují se výrazné rozdíly mezi dětmi – tzv citlivé období. Začíná rozumět abstrakci, tudíž přechází od myšlení konkrétního k abstraktnímu. Velký pokrok zaznamenáváme u mravního citění. Estetika závisí na prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a žije.

„V duševním vývoji má nejdůležitější úlohu učení a výchova v nejširším smyslu. Podmínkou ne však hnací silou hudebního vývoje je zrání biologických struktur, které umožňuje realizaci vloh pod vlivy prostředí.

Mezi zráním a učením je dialektický vztah. V hudebním vývoji se uskutečňuje zrání struktur sluchového, motorického a hlasového orgánu. V každém věkovém období se tak vytvářejí potencionální možnosti pro určitý vývojový stupeň hudebních schopností.“ (Sedlák 1974, s. 179)

Pro veškeré hudební činnosti je podstatou rozvoj hudební představy, která se zdokonaluje zpěvem a vokální intonací. To je podpořeno polyfonním zpěvem, na prvním stupni většinou dvojhlasem.

2.2. Charakteristika dětského hlasu, vymezení pěveckých problémů a jejich sepětí s kvalitou pěveckého projevu dětí na 1. stupni ZŠ

2.2.1. Charakteristika dětského hlasu

V první řadě bychom se měli zamyslet nad tím, co je to vlastně lidský hlas. Slouží k vzájemnému dorozumívání, je to zvuk, který slyšíme a vnímáme. Vzniká v hrtanu. Aby takový hlas mohl vůbec vzniknout, musí kolem hlasivek proudit proud vzduchu, který se dotváří v ústech. Co je tedy zapotřebí pro vznik hlasu? Před začátkem zpívání je nutné naučit se správnému dýchání, šetřit s dechem a v neposlední řadě vést děti k řádné artikulaci.

„Dětský hlas se tvoří chvěním hlasivek převážně na jejich vnitřním okraji, a tak vzniká jeho typická dětská barva s převahou hlavového tónu, zvonivost a nosnost, která nahrazuje nedostatek síly.

Dětský hlas lze ve věku od 6 – 12 let velmi účinně rozvíjet. Okolo dvanácti roků se v něm dotváří nervově svalový systém, hlas získává větší sílu a některé barevné kvality.“ (Kolář, Rob, Štíbrová 1998, s. 11)

V tomto období se hlas chlapců a dívek vyvíjí stejně, jelikož nyní ještě nejsou rozlišeny pohlavní funkce. Je důležité si uvědomit, že lidský hlas během vývoje prochází změnami, je tedy důležité naučit se přizpůsobit hlasovým změnám.

Jednou takovou významnou změnou ve vývoji lidského hlasu je mutace. Je to proces, kdy se v období dospívání – puberty mění hlas z dětského zvonivého na hlas dospělý. S touto změnou se potýkají nejen chlapci, ale také děvčata, u kterých probíhá méně výrazně.

„Hlasová přeměna, probíhající v době pohlavního dospívání, vzniká následkem růstu hrtanu s prodloužením a zesílením hlasivek a se změnou nervových integrací; z nejednotnosti struktury a dynamiky (funkce) vznikají mutační poruchy hlasu. U dívek probíhá mutace méně nápadným způsobem, jejich hlasivky se prodlužují o 3 až 4 mm a hlas se prohlubuje o tercii, u chlapců se hlasivky prodlužují o 5 až 10 mm a hlas se prohlubuje o oktávu“. (Kiml1989, s. 68)

U dívek tato změna probíhá v rozmezí 11. – 13. roku. U chlapců se změna děje později a to přibližně mezi 13. – 15. rokem.

Vzhledem k tomu, že dětský hlas je slabý, zvonivý a křehký, nesmíme jej přetěžovat a dbát pravidel hlasové hygieny tzn. zpívat v dobře vyvětrané a nepřetopené místnosti, při zpěvu dbáme na správné držení těla, lepší je pro zpěv, když žáci mohou zpívat ve stoje. Žáci mohou zpívat také vsedě, o to více dbáme na držení těla, aby neseseděli zkrouceně. Nepřepínáme hlasivky, to znamená, že nenutíme zpívat žáky příliš vysoko ani příliš nízko. Dbáme na správné dýchání a správnou výslovnost. Před každým zpěvem by měli být žáci řádně rozezpíváni.

Děti by měly zpívat v dobré pohodě, tím je myšleno, že i rýma a kašel mají negativní vliv na kvalitu hlasu. Pokud je žák nachlazen, měl by hlasově odpočívat.

2.2.2. Zpěvní hlas a jeho výchova

Zpěvní hlas je rozlišen podle pohlaví na ženský a mužský, dále podle hlasového rozsahu a barvy hlasu, která vyplývá z anatomické stavby hrtanu a nasální trubice. Tak rozeznáváme hluboké a vysoké hlasy. Ty se dělí na bas, baryton – tyto jsou typické pro hlasy mužské, tenor muže být buď nejvyšší hlas mužský, nebo naopak nejnižší hlas ženský. Mezi další ženské hlasy patří alt, mezzosoprán a soprán.

„V základním výcviku hlasového ústrojí a hlasu jako nástroje pro zpěvní umění se usiluje o nácvik ovládání dechu, správné intonace, spojení rejstříků, upevnění a rozšíření hlasového rozsahu a pak o další kvality a zvláštnosti zpěvního hlasu.“ (Kiml 1989, s. 70)

2.2.3. Vymezení pěveckých problémů a jejich sepětí s kvalitou pěveckého projevu

Děti bychom měli vést k hlasové hygieně, která je velmi důležitá nejen pro správné zpívání, aby si hlasivky neničily, nýbrž ke komunikaci celkově.

Ze své praxe mám zkušenosti s tzv. „mumláním“, špatnou výslovností, rychlou mluvou a celkovými špatnými vyjadřovacími schopnostmi.

Co by se děti měly učit v rámci hlasové hygieny?

Když takovouto otázku položím dětem v úvodní hodině, první, co je napadne, je čištění zubů. Vzápětí je tedy vyvedu z omylu a navedu je otázkou:

„Co škodí hlasu a co mu naopak prospívá“. Většinou se hned „chytnou“ a dokáží samy vyvodit odpovědi na danou otázku a také zároveň vyvodit pravidla hlasové hygieny, mezi která patří například, „co škodí hlasu,

a jak bychom o svůj hlas měli pečovat, správný postoj při zpěvu, s čímž souvisí správné držení těla.

Při zpívání ve stoje bychom měli vést děti k uvolněnému postoji s rukama podél těla – trup by měl být vzpřímený. Váha těla je rozložena na obě nohy. Nohy jsou mírně od sebe nebo jedna noha může být mírně předsunuta dopředu. Na druhé noze potom spočívá váha celého těla. Hrudník mírně vypjatý vpřed, hlava rovně ani předklon ani záklon ani není vykláněná do stran. Musíme soustředit svou pozornost, aby děti, které zpívají vyšší tóny, nezvedaly hlavu.

Postoj musí být přirozený, děti se nesmí hrbit a celý postoj nesmí působit křečovitě.

Žáci by neměli příliš zapojovat mimické svaly, naopak by měla být uvolněna čelist, musíme dávat pozor na vysouvání brady a to zvláště při stoupající melodii.

Pokud žáci zpívají vsedě, měli by sedět rovně, volně se opírat o opěradlo židle a ruce volně položené na klíně, v žádném případě by si neměli při zpěvu podpírat hlavu. Měli bychom dbát na správné dýchání a správnou artikulaci.

Při správné práci s dechem bychom měli klást důraz na nádech nosem a výdech pusou. Proto jsou důležitá správná dechová cvičení před každým rozezpíváním. Děti by měly být seznámeny s tím, aby před každou hodinou zpěvu byla pořádně vyvětraná místnost. Nemělo by docházet k zadýchání místnosti, která je navíc ještě přetopená. Žáci by měli být při zpěvu v dobré pohodě. Hlasivkám velmi škodí jejich přepínání, a tak bychom měli žáky upozornit na fakt, že nejen řevem, nýbrž také sípáním při nemoci škodíme svým hlasivkám.

Někdy také pouhé nachlazení dokáže velmi uškodit. Proto bychom měli dětem stále zdůrazňovat, jak důležité svůj hlas šetřit a chránit jej. Děti by měly vědět, že hlasivkám velmi škodí příliš studené, ale také příliš

teplé nejen nápoje ale také jídlo, jako je například v horkém létě výborná a osvěžující zmrzlina.

Jedním z výrazných problémů s hlasem se jeví mutace, která jak je známo neprobíhá pouze u chlapců, jak je mylně u dětí zakódováno, ale probíhá též u dívek, u kterých je však změna méně patrná.

Rozlišení tří období podle Seemana: „1. Období přemutačních změn na hlase, které se projevuje zhrubnutím a zesílením hlasu a ztrátou vysokých tónů zpěvního hlasu. 2. Vlastní hlasová krize, jež trvá průměrně asi 3 měsíce. 3. pomutační úprava hlasu. V převážné části všech v praxi se vyskytujících případů zjistíme s určitostí, že z chlapeckých hlubokých a nejhlubších hlasů (kontraaltů, altů a mezzosopránů) se stanou po mutaci tenoři, kdežto z chlapeckých diskantů (sopránů) naopak barytoni nebo basy. (Kiml 1989, s. 68, 69)

Ze svých pedagogických zkušeností pozoruji, když je tento pojem před žáky vysloven, je většinou okamžitou záminkou k salvě smíchu. Je proto na samotném vyučujícím, aby tento pojem podal velmi šetrně. Měl by klást důraz na podání, kdy je velmi důležité děti upozornit na mutaci coby zcela normální a běžný jev, který se děje u každého člověka v období dospívání. Především zdůraznit rozdíl tohoto přirozeného jevu mezi hochy a děvčaty. Velkou pomocí k předejití posměchu a znehodnocení mutace je rozdělení chlapců a dívek v pěveckém vícehlasu.

Vhodné je zapojit do hodin polyfonní skladby. Ze začátku to může být například zpívání pomocí imitace tzv. kánonu. Posléze rozlišení hlasových rozsahů a zařazení tak do pěveckých skupinek – sopránů, altů, tenorů popřípadě u starších žáků basů.

Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit fakt, jak je důležité, aby žáci z prvního stupně národní školy přešli připraveni na druhý stupeň ZŠ. Pokud jsou žáci ke zpěvu vedeni od malička, mají k hudbě velmi kladný vztah. Nejpozději by se mělo tedy začít v první třídě. Pak nemůže u žáků nastat

problém, aby hudební výchova z jejich pohledu byla podceňována, zlehčována, nebo dokonce znevažována. Pokud jsou žáci vedeni k výchově hudební a hlasové již na prvním stupni, většinou je to významný krok k dalšímu hudebnímu vzdělání a celkové lásce k hudbě a zpěvu.

2.3. Poloha a rozsah dětského hlasu, barva a síla hlasu

2.3.1. Poloha a rozsah dětského hlasu

Když žáci začínají recitovat, jsou ve svém hlasovém tónu nejednotní.

Vše záleží na poloze hlasu jedince. Musíme tedy nejprve hlasy rozlišit a analyzovat. Potom musíme zvolit postup, kterým bude žák motivován k práci se svým hlasem, aby mohl zlepšit svůj pěvecký výkon.

„Omezený pěvecký rozsah u dětí ve srovnání s hlasem dospělého je způsoben anatomicko-fyziologickými zvláštnostmi a nedokončeným vývojem hlasového ústrojí, z části i nevytvořenými pěveckými návyky a malou pěveckou zkušeností. Pěvecký rozsah dětí vykazuje velké individuální rozdíly. Již v prvním ročníku zpívají někteří žáci v rozsahu oktávy i větším, u jiných se rozsah pohybuje v rozpětí pouhé tercie i méně, jsou to hlavně děti, které před vstupem do školy málo zpívaly.“ (Sedlák a kol. 1985, s. 138)

Děti v předškolním věku by neměly být nuceny zpívat písně v tónovém rozsahu, na který nestačí. Tím, že požadavek nesplní, ztrácejí o zpěv zájem a pokud píseň mají předvést, pak ji zarecitují nebo jen prostě odříkají. Hlasový rozsah musíme trénovat postupně. Šesti letům dítěte odpovídá průměrně kvinta a to od d1 do a1. Kolem 12. až 15. roku je hlasový rozsah rozšířen od h – u chlapců až do e2, dívky až do f2.

To se však během vývoje mění. Důležitým okamžikem je právě již zmiňovaná „mutace“, kdy dívčí hlasy se stávají jasnější, hlasový rozsah se zvětšuje. Chlapecký hlas se stává nižším. Pokud hlas není zanedbaný a je veden k pěvecké výchově v hodinách hudební výchovy nebo pěveckém

kroužku, tak se rozvíjí hlasový rozsah. Pokud je žák veden špatně, dochází k chybám, které se později špatně odstraňují a napravují. Hlasový rozsah je naší vizitkou správné hlasové výchovy.

Neboť je výsledkem naší práce s hlasem, což je úsek celkového hudebního rozvoje našeho žáka. Pěveckým rozsahem se zabývali autoři, jako jsou např. Lýsek, Kulínský, Nadoleczny, Preissler, Sedlák aj.

Nedošli ke stejným výsledkům, jelikož tyto výzkumy neprobíhaly ve stejnou dobu. „*Podle Nadoleczného (1923) nejhlubší lidský tón bylo kontra F1 a nejvyšší e4 (2607 Hz), píšťalové zvuky (pískoty) dětí až g4 (3100 Hz). Mezi těmito nesmírně vysokými a hlubokými tóny je tedy rozsah asi 6 oktáv. Hlasový rozsah u 600 pěvců a pěvků, které vyšetřoval Nadoleczny a Preissler byl průměrně o dvě oktávy (nalézali 2 až 4 a půl oktávy). U sopranistek byly podle údajů odborné literatury zjištěny tyto horní hranice rozsahu zpěvního hlasu: Adelina Pattiová do g3, Jenny Lindová do h3, Mado Robinová c4, Jennifer Johnsonová do a4.*“ (Kiml 1989, s. 12, 13)

V současné době dochází k poznatkům, že hlasový rozsah je nižší. Tento výsledek je velmi podstatný pro práci s hlasem na 1. stupni ZŠ, který by nás měl posunout k tomu, abychom děti vedli ke zpěvu, pracovali s dětským hlasem a stále jej zdokonalovali. Neboť je již bohužel všeobecně známo, čím je tento „úpadek“ pěvecké výchovy způsoben. Dospělí málo zpívají, rodiče nemají čas na své ratolesti a především moderní technologie.

Živý zpěv nahrazují v „lepší“ případě CD přehrávače, v tom horším případě je hudební výchova nahrazena jiným předmětem. Pokud děti nejsou ke zpěvu vedeny, stává se, že nezpívají vůbec. A pokud si zazpívají, respektive zanotují nějakou písničku, stává se často, že žáci detonují. Vyšší tóny činí žákům velké potíže. Pokud je přesto „zpívají“, tak hlasu škodí. Děti, které zpívají ve střední či hlubší poloze, stále přibývá.

Tato situace vyplývá také z velmi malé rozezpívanosti žáků, nemají zkušenosti se zpěvem, neumí ovládat své hlasové ústrojí. Děti velmi často

využívají prostředku mluvení, který vyplývá z funkce prsního rejstříku. Měli bychom se snažit o to, abychom v dětech rozšířili hlasový rozsah.

Pro tento proces platí tři zásady: probuzení rezonance, posílení dechového svalstva a objevení hlavového tónu. Tyto tři zásady jsou velmi důležité, aby se všechny děti cítily dobře.

„Zvolíme krátký úryvek, který transponujeme po půl tónech nahoru. To se daří v přirozené poloze, posouvá se nenásilně výš, čímž se uvolňují vyšší polohy. Jen zlehka se dotýkáme okrajových tónů rozsahu a snažíme se o zafixování fyziologických pocitů na hlasivkách. Stejně postupujeme směrem k dolní hranici rozsahu, kde dbáme na to, aby i hlubší tóny byly obohaceny hlavovou rezonancí.“ (Kolář, Rob, Štíbrová 1998, s. 43, 44)

Musíme dbát na volné tvoření tónů, aby nebyly nasazeny pomocí křeče.

2.3.2. Barva dětského hlasu

Barva dětského hlasu je různá. Závisí na počtu, výšce a síle vrchních harmonických tónů a věkem se tento jev mění. Zde si vysvětlíme tzv. hlasové rejstříky, které vyplývají z neškolených hlasů, které mají odlišnou barvu hlasu.

„Hlasový rejstřík je soubor tónů stejného zabarvení uváděný v činnost jednotným mechanismem. Termín rejstřík byl převzat z varhan, kde původně znamenal otevírací zařízení pro vháněný vzdušný proud, potom řadu stejnorodých píšťal a nakonec označuje řadu tónů stejné barvy. (Kiml 1989, s 17)

Tím, že tyto rejstříky školíme, se vyrovnávají. Tzv. hlasový zlom se dá odstranit. Zpěvák musí mít sluchovou představu proto, aby jeho hlas byl jasný, lehký a zároveň zvučný. Musíme brát zřetel na první nádechy, aby byl klidný a mohl měkce nasadit tón. Jak již bylo psáno výše, v první řadě musí být dítě v dobré psychické a fyzické pohodě. Také musíme brát zřetel na individuální vady a hlasové poruchy dítěte. Proto celý postup výuky musí být nenásilný.

„Hlasové rejstříky jsou uměle stanovené řady tónů lidského hlasu, jejichž středy se vyznačují jistými charakteristickými odstupňovanými vlastnostmi jak fyziologickými (způsobem kmitání hlasivek, tvarem hlasové šterbiny, utvářením rezonančních dutin apod.), tak akustickými (změnami v zbarvení hlasu), přičemž okrajové tóny sousedních řad plynule v sebe přecházejí. Řada tónů hlubokých se označuje jako rejstřík hluboký (prsni), řada tónů vysokých jako rejstřík vysoký (hlavový) řada tónů mezi oběma předešlými pak jako rejstřík střední.“ (Hála, Sovák 1962, s. 52/ Kiml 1989, s. 18)

2.3.3. Síla dětského hlasu

To, jak může být dětský hlas silný, závisí na tělesné konstituci dítěte, jeho kapacitě plic, také závisí na rezonančních dutinách. Typická je hlavová rezonance, ta dává hlasu jas a sílu. Jak dítě roste a zraje, hlas se různě zabarvuje.

Dítě začíná postupně zapojovat hrudní rezonanci, jejíž pomocí hlas sílí a je výraznější. Tento proces nesmíme uspěchat. Je nutné pracovat intenzivně, ale pomalu, abychom nepřetížili sílu hlasu. Děti bychom měli vést k tomu, aby zpívaly lehce, nekřičely a tak se nepřepínaly. Nejprve bychom je měli vést k tomu, aby zpívaly tišeji tedy polohlasem. Na toto dbáme již při samotném rozezpívání. Uslyší tak samy sebe, ale také své spolužáky.

Dbáme na to, aby se navzájem nepřekřikovaly. Docílíme tak správného způsobu zpěvu. Pokud děti nejsou trénované, nedokáží se svým hlasem pracovat.

Zeslabovat a zesilovat svůj hlas se učí postupně. Správným tréninkem se naučí udržet tón, postupně jej zeslabovat a zesilovat. Zde je velmi důležité působení učitele. Žáci by měli být v neustálém kontaktu s vyučujícím, aby dokázali zareagovat na veškeré změny, které jim gestem nařídí. Na učiteli je, aby zvolil správný repertoár, který je vhodný pro žáky 1. stupně.

„Při výcviku hlasu se praktikuje dynamické rozmezí od ppp až po ff. Piano je možno zpívat např. něžně, snivě, radostně, znepokojeně, pochmurně, beznadějně. Forte může vyjádřit např. radost, štěstí, jásot, hrozbu, tragickou beznadějnost. Dynamické obměny hlasitosti jsou výrazem emocionálního výrazu pěvce, role, kterou předvádí. Správného užívání dynamických a ténbrových akcentů se dosahuje dlouhodobým a systematickým výcvikem, zejména lidových písní.“ (Kiml 1989, s. 25)

2.3.4. Dechová funkce

Dýchání je pro většinu z nás přirozené a samozřejmé. Rozlišujeme dva typy dýchání – hrudní (žeberní), břišní (brániční).

„Správné umístění vzduchu se projeví vyklenutím břicha, způsobeném vnitřnostmi, které v důsledku zvětšeného objemu spodní části plic ustoupí z obvyklé polohy. Přitom horní část plic a tím celý prostor kolem hlasivek zůstávají volné. Je to nezbytné pro správnou funkci hlasivek. Šetřením dechu při zpěvu omezíme nejen počet nádechů, ale zlepšíme i kvalitu tónu, jemuž unikající vzduch dodává dyšnosti a šelestivosti.“ (Stašek 1981, s. 41)

Když se narodí miminko, je pro něj samozřejmé hrudní dýchání. Hrudní dýchání je považováno za přirozené a správné, kolem druhého roku však samovolně dítě přechází k břišnímu dýchání. Proto by se měli žáci ve škole při tělesných a hudebních výchovách učit dýchat do břicha. Musíme si uvědomit, že v dýchání spočívá náš celý život.

„Pro účely zpěvního a mluvního umění musíme tuto bezděčnou a vrozenou činnost učinit vědomou, abychom správně ovládali své hlasotvorné ústrojí a správně koordinovali činnost hrtanu (hlasivek), mluvidel a rezonance, protože správně vyvážený dech je předpokladem správného způsobu zpěvu.“ (Kolář, Rob, Štíbrová 1998, s. 15)

Dýchání má tři fáze – nádech (nosem nebo ústy případně současně); výdech (nosem nebo ústy případně současně); klid. Pokud jsme v klidu

a nemluvíme, střídají se obě fáze nádechu a výdechu bez přerušení. Získáváme tak první projevy rytmu. Je známo, že děti dýchají v kratších intervalech než dospělí. Pro kvalitní zpěv bychom měli dávat důraz při nádechu, aby byl kratší, ale zároveň hluboký.

Je veden do spodní části plic. Následuje uklidnění a táhlý rovnoměrný výdech. Při dýchání se dopouštíme některých chyb. Jednou z nich je zvedání ramen při nádechu. Dochází ke křeči v oblasti klíčních kostí.

Za chybu se také považuje tzv. podklíčkové dýchání, které je velmi rychlé a je způsobeno například trémou, nebo tzv. lapání po dechu, které je způsobeno nerovnoměrným rozvržením dechu. Další chybou je mělké nadechování, které způsobuje krátkodobé dýchání při mluvení. Při zpěvu pak nedokáží udržet dech a musí se neustále nadechovat. To vede k přehlcení dechem a může způsobit křeč krčního svalstva a celkové únavě ze zpěvu a mluvení.

Dochází k nezvládnutí svého dechu. Proto se musíme od samého počátku při výuce zpěvu zaměřit na správný nádech, musíme děti naučit rychlý a velmi tichý nádech, umět s dechem šetřit a naučit se dlouhému výdechu. Děti musíme upozornit na to, aby nenačerpaly do plic velké množství vzduchu, mohlo by dojít k nezvládnutí samotné práce s dechem.

„Na sílu se odpovídá silou a zpěv s maximem dechu pak způsobuje všechny základní krize (dyšný tón, únavu organismu). Účelem tedy není nabrání velkého množství vzduchu, ale naučit se dechové ekonomii, hospodařit s dechem a ovládat jej“ (Kolář, Rob Štíbrová 1998, s. 16) Nejprve učíme děti dýchat nosem, později přejdeme k současnému nadechnutí nosem i ústy. K tomu nám slouží různá dechová cvičení. Ta bychom neměli provozovat příliš dlouho.

Měla by být obměňována a spojována s hlasovými a artikulačními cvičeními. Vedeme žáky k celkovému zklidnění tělesně i psychicky.

Při dechových cvičeních používáme různé pomůcky a v rámci mezipředmětových vztahů kombinuji hudební a tělesnou výchovu.

Děti se učí foukat do periček a papírových kapesníků, průsvitných papírů apod. Ve dvojicích si žáci přefukují tyto pomůcky a učí se ovládat svůj dech. Také využíváme hry na tělo, pomocí zapnutých pěstí nadechují a vydechují. Jedním z důležitých jevů pro pěveckou výchovu je frázování, které je důležitým podkladem pro správnou artikulaci. Je důležitým aspektem, díky kterému je hlasový projev srozumitelný a přehledný. Frázování je tvořeno pomocí pauz mezi jednotlivými díly skladby. Fráze mohou končit uprostřed taktu. Je velmi důležité označení začátku a konce taktu, a proto je podstatné, aby se dodržovaly délky not. S tím souvisí vázání tónů. Pro vázání tónů existují různé druhy pěveckých vazeb, jako jsou například legato, tenuto aj. Aby byly vazby správně provedené, musíme sjednotit dechové, fonační ústrojí spolu s tvorbou hlásek a zároveň vložit emociální napětí.

„Z pěveckého hlediska provádíme frázování velmi krátkými přestávkami mezi jednotlivými oddíly skladby. Ve většině případů jsou fráze odděleny pauzami. Někdy však fráze končí uprostřed taktu a nová začíná bez jakéhokoliv označení. Ve všech případech je nutné zabezpečit přesný začátek a přesné ukončení fráze (ukončení tónu). Na první pohled se zdá, že jde o malicherné problémy a naprosté samozřejmosti, ale z praxe vyplývá pravý opak.“
(Kolář, Rob, Štíbrová 1998, s. 50)

Ve frázování se často provádějí chyby. Mezi ty nejzásadnější patří například, že se nedodrží délka posledního tónu, nebo tóny nedodrží vyjadřování textu = krátký vokál na dlouhou notu. Dalším chybným jevem je špatná dechová funkce, nebo když se nedodrží délky not a pomlky. My učitelé se řídíme poslechem hlasu a pozorováním. Soustředíme se na dýchání, které je podstatné pro hlasové ústrojí. Pro zpěvní hlas musí být veden volným dechem a hrdlem. Hlas je tak opírán o dech.

Postupem doby se však hledal výklad „o co“ se dech opírá, dříve se opíral hlas nyní dech. Z původní metafory italských mistrů „opírat tón na dechu“ se hledaly místa opory, jejich materiální určení. *„Odvrácená pozornost od hrtanu dále způsobuje, že hlas musí hledat jiné „opěrné body“. Jeden opěrný bod je v hlavové rezonanci, včelních dutinách (masce) a rtech. Druhý sahá postupně hlouběji a hlouběji, až se projeví bránice a břišní mezižeberní svalstvo jakožto hlavní svaly způsobující rovnováhu dechu; ty pak tvoří harmonický bod hlasové opory.“* [“Rosner – v pasáži o pocitech při zpěvu, 1963] (Kiml, 1989, s. 73)

2.4. Nasazení tónu

Také označováno hlasovým začátkem. Je to proces, kdy hlasivky přechází z klidu ke kmitavosti. Existují tři druhy hlasových začátků – měkký, tvrdý a dyšný. Tyto začátky se rozcházejí v akustice, fyziologii a mají různorodé psychické důvody.

2.4.1. Rozlišení hlasových začátků:

Měkký – základní tón tvoříme z otevřeného nastavení hlasivek, ty se k sobě pomalu přibližují. Hlasovou šterbinou, která je co nejmenší, prochází vzduch, ten je plně využit. Hlas je vyrovnaný, nedochází k labilitě intonace ani dynamiky. Vzhledem k hlasové hygieně se používá nejčastěji, jelikož je tím nejlepším způsobem.

„K nácviku měkkého nasazení je vhodné použít mimohudebních představ, např. zpíváme jemně, jakoby se náš hlas vznášel do obláčku nebo jako bychom zpívali do peřiny. J. Vrchotová – Pátová spojuje nácvik měkkého nasazení tónu s vláčným pohybem ruky, jímž milému hostu nabízíme místo.“ (Pecháček, Váňová a kol. 1997, s. 64.)

Tvrdý – hlas je tvořen ze sevřeného nastavení hlasivek. Výdechový proud hlasivky prudce rozrazí a teprve po tomto prudkém pohybu přejdou k adekvátnímu kmitání. Tento postup však není bezpečný pro hlas,

jelikož se na začátku spotřebuje hodně dechu a to je pro hlasivky škodlivé. Vzniklým přetlakem dochází k tzv. „robustnosti“ tónu. Z toho vyplývají také další škody.

Dyšný – Tento postup je podobný jako u měkkého nasazení. Hlasivky se nacházejí v klidovém otevřeném nastavení a volně se blíží, k jejich uzavření však nedojde, a tak dochází k velkému úniku proudu, což přináší šelest. Hlas je přehlacen vzduchem a ztrácí na své síle.

Z toho plyne závěr, že ideálním nasazením tónu je měkké nasazení.

„Měkké nasazení tónu se snahou o volnost hrdla a potřebnou činnost dechového ústrojí je v hlasové výchově a ve zpěvu požadavek hygienický a estetický“. (Kiml 1989 25)

To je nutné cvičit v každé poloze hlasu tak, aby bylo vždy perfektně provedeno. Žáci by měli být v neustálém kontaktu se svým učitelem tak, aby vždy mohli okamžitě zareagovat na jeho gesto. Neměl by zde být znát příděch ani náraz. K tomu slouží práce s dechem a umění představit si daný tón. Často se potýkáme s následujícími chybami, kterými jsou například najíždění a sjíždění na tón. To vyplývá ze situace, že si žák neumí tón představit a to souvisí také se špatnou intonací, která se nachází mírně nad nebo naopak pod tónem. Mezi časté chyby se považuje tvrdé nasazení hlasového začátku spojené s izolovaným hrudním rejstříkem, což vzniká, když nastavení rejstříků není rovnoměrné. Tento izolovaný rejstřík může být také provázen dyšným nasazením. K tvrdému nasazení dochází, když slovo začíná samohláskou. Pokud má žák špatné držení těla – povolené svalstvo, hlasivky a dech, to jsou časté příčiny přetěžování hlasu, které se projevují především u dyšného nasazení.

„Při dyšném začátku přecházejí hlasivky z nedovření (postavení šepotu) do fonačního závěru. Zpěvní staccato je spojeno s tvrdými začátky. Tvrdé hlasové začátky vrámci zvýšené hlasitosti jsou výrazem emocionální akcentace.“ (Kiml 1989, s. 25)

2.5. Artikulace

Jedním velmi významným předpokladem pro školený zpěv je srozumitelná výslovnost, tedy vyslovování hlásek, následně slabik a celých slov.

Je zde žádaná správná artikulace více než při pouhé mluvě. Zvláštní důraz se klade na vokály (samohlásky). Pokud zpěvu nerozumíme, jedná se o pouhé hlasové umění. Text je velmi důležitý, jelikož nám jím zpěvák přednáší smysl písně. Samotný text slouží jako inspirace pro skladatele zpěváka i posluchače.

„Artikulační ústrojí tvoří rty, čelisti, zuby, tvrdé a měkké patro a jazyk. K článkování zvuku (tónu) a jeho úpravám v hlásky dochází především příslušnými úpravami v prostoru dutiny ústní.“
(Kolář, Rob, Štíbrová 1998, s. 19, 20)

Pro správnou artikulaci jsou také velmi využívány rty, které nám utváří zvuk.

„Na postavení (nastrojení) rtů jsou dva názory. První vychází od formy „kapřího čumáčku“, druhý názor zastává úsměvné postavení úst. Oba dva způsoby v přemrštěné podobě působí komicky a jsou zdrojem chyb.“
(Kolář, Rob, Štíbrová 1998, s. 20)

Pokud jsou ústa nadměrně otevřená, nejsou formována pro dostatečnou rezonanci. Naopak, když jsou ústa uzavřená, dochází ke ztuhnutí čelistního svalstva a jazyk tak má značně omezenou činnost. Rty by měly být mírně našpuleny tak, aby nezakrývaly přední zuby.

Spodní ret by měl tvořit tzv. miskou. Dalším důležitým nástrojem je dolní čelist, pro kterou je typický pokles směrem dolů a vzad. Můžeme děti učít pomocí prstu, kdy si jej položí na důlek brady a vysloví osobní zájmeno „já“ musí mít přitom na paměti pohyb čelisti, jazyk nesmí být vzadu, nýbrž se musí volně opírat o spodní řezáky a utvořit tak tzv. miskou. Pokud má dítě tendenci křečovitě stahovat jazyk, vedeme děti k tomu, aby při vyslovení

slabiky „já“ si olízly jazykem spodní ret. Úhel otevřené čelisti je dán vokálem a výškou tónu.

Pokud je tón vyšší, pak se čelist více otevírá, můžeme volně přecházet až k „zívnutí“. Jazyk je pohyblivým a svalnatým orgánem. Při artikulaci je jeho funkce velmi důležitá. Skládá se ze tří částí a to špičky, hřbetu a kořenu.

„Při otevřených vokálech je třeba se naučit dotýkat špičkou jazyka o dolní zuby a nestahovat jazyk ke kořenu. Hmota jazyka způsobuje buď zatlačování hrtanu, nebo jeho vytlačování nahoru. Zvukovým efektem jsou tlačené, neuvolněné tóny.“ (Kolář, Rob, Štíbrová 1998, s. 20)

Na tvorbě zvuku a hlásek se výrazně podílí měkké patro. Má svůj podíl na barvě tónu a rezonanci. Nachází se mezi dutinami nosní a ústní, je pohyblivé. Ideální polohu utváříme vyklenutím tvrdého patra. Při cvičení dáváme větší pozor na vokály, jelikož nám utváří tón. Souhlásky jsou důležitým jevem pro srozumitelné zpívání.

Měli bychom docílit vyrovnanosti mezi vokály a jejich kvantitou. Chyby, se kterými se často potýkáme, jsou právě uzavřená ústa, špatná výslovnost, s tím souvisí také polykání hlásek, křečovitá ústa a špatně uvolněná čelist, zlozvyky v mimických stazích svalů a v neposlední řadě logopedické vady.

2.6. Hlasový projev dítěte z hlediska rytmu, intonace a estetického prožitku

2.6.1. Hledisko rytmu; rytmické cítění

Je podstatnou částí hudebního rozvoje. Jedná se o ovládnutí hudební představivosti a hudebního myšlení, umět si představit taktové doby a jejich rozdělení. K tomu nám slouží různá rytmická cvičení, která se skládají z různě seřazených délek not a pomlček, ale především bychom měli dětem umět taková rytmická cvičení připodobnit k tomu, co znají a to jsou slabiky a více slabičná

slova. K tomu nám slouží tzv. Kodályho metoda, který určil slabiky k následujícím slovům.

TÁ = slova jednoslabičná (pes) = nota celá

TY – TY = slova dvojslabičná (máma) = nota půlová

TRI – JO – LA = slova trojslabičná (babička) = nota čtvrt'ová

TY – RY – TY – RY = slova čtyřslabičná (potěšení) = nota osminová

Pro lepší výraznost a zapamatování můžeme použít hru na tělo, to znamená, že zapojíme ruce, nohy a pomocí pleskání, tleskání dupání, plácání vyjadřujeme délky not, lehké a těžké doby.

„Jestliže při zpěvu z not bývá nejčastější chybou postupné klesání tónové výše, pak při rytmických cvičeních bývá pravidelnou chybou zrychlování tempa. Zkracování délky dlouhých not, nedostatečné vydržování ligaturovaných not, zrychlování v pomlkách, pasážích a triolách, to jsou nejběžnější chyby, které se u žáků vyskytují. Abychom předešli těmto chybám a snáze vnikli do rytmické podstaty jednotlivých cvičení, můžeme při počátečním nácviku rytmických cvičení použít hlasitého počítání taktových dob (raz, dva, tři, čtyři atd.) nebo jiných částí čili podhodnot (např.prv–ní, dru–há, tre–tí, čtv–tá atd..“) (Kofroň 2000, s. 171)

Výraznou chybou při zpěvu je kromě nedodržování délek not a rozlišování těžkých a lehkých dob je rytmicky nepřesné vyslovování textu.

U rytmického cítění je pro dítě důležitým faktorem rytmus lidské řeči. Tak se dokáže lépe orientovat v pravidelné rytmické pulzaci a základních rytmických hodnotách not. V textu se orientuje pomocí říkadel, hádanek, přísloví, textů lidových písní. Velkou pomocí v mých hodinách se stala právě již zmiňovaná metoda Z. Kodályho.

Vyjádření rytmu:

- Dupáním
- Louskáním
- Prstová dřívka
- Tleskáním
- Pleskáním

Střídavě:

- Rukama o stehna
- Rukama o tváře
- Rukama o hlavu
- Rukama o ramena
- Rukou o hřbet druhé ruky

2.6.2. Hledisko intonace

Je uvědomělá činnost, která je založená na aktivní účasti zrakového, sluchového a motorického analyzátoru s výrazným zapojením myšlenkových operací. Podstatou je úmyslné vyvolávání a zapamatování hudebních představ.

„Jejím cílem je všestranný rozvoj hudebních schopností, především jeho melodické a harmonické představivosti, tonálního cítění a hudební paměti. Zaměřuje se jednak na získávání dovednosti zpěvu podle notového záznamu, jednak na výchovu k intonační čistotě jako základnímu požadavku umělecké krásy hudební skladby.“ (Kolář, Rob Štíbrová 1998, s. 63)

Cílem je všestranný rozvoj hudebních schopností. Jde o schopnost zpěvu podle notového záznamu a také o výchovu k intonační čistotě.

Intonace závisí na kvalitě smyslového vnímání – sledování notové osnovy, teoretických vědomostí – určování jmen not, tóniny, vztahu mezi notami, aktivací hlasového orgánu, ale také především na rozvoji hlasové techniky, která ovlivňuje kvalitu zpěvu.

„I když má schopnost zpěvu podle notového zápisu pro práci pěveckého sboru nesmírný význam, nesmí se stát ani ve výběrových nebo profesionálních

sborech nikdy cílem, nýbrž prostředkem reprodukce vokálních skladeb“ (Kolář, Rob Štíbrová 1998, s. 63)

Intonace všeobecně označuje čistotu zpěvu. Chybami pěvecké techniky jsou myšleny distonace a detonace, což znamená zpívání nad nebo pod tónem.

Příčiny a jejich odstraňování:

Detonace

Zpívá-li dítě příliš rychle, má sklon k detonaci.

„Zní—li tóny nízko, postrádá hlas dostatek hlavové rezonance, zpěvák většinou tlačí na hrtan, který stoupá („ohryzek“, který lze kontrolovat zlehka dotykem prstu). Tímto špatným tvořením tónu se hlas unavuje. Unavený hlas není většinou schopen zpívat v žádoucí výšce — ozývá se pod tónem“ (Vrchotová, Pátová, 1997, s. 52).

V takových případech je jednou z nápravných možností, aby zpěvák cvičil na slabiku „ňo“. Tam, kde je ohnisko výslovnosti „ň“ (zvukový začátek této hlásky), aby rezonančně zůstalo také „o“.

Distonace

Děti, u kterých převládá napětí, mají sklon k distonaci. Distonace se může projevovat v rámci trémy, kdy dítě zpívá příliš slabě a distonuje.

„Jestliže se zpěvákův hlas pohybuje stále „nad tónem“. Tedy zpívá stále o něco výš, bývá to způsobeno nedostatkem hrudní rezonance, neopřením tónu, nedostatečnou uvolněností, tónem tlačným na zuby apod. V takových případech je důležité především zavést uvolněný hluboký nádech (nosem v předklonu) a se stejnou uvolněností (např. pomocí gest – rozpínání rukou jako k objetí) nasadit tón a zpívat“. (Vrchotová, Pátová, 1997, s. 52).

Intonační labilita znamená, že zpěváci běžně zpívají čistě, náhle jsou však nízko nebo vysoko. Potom je nutné analyzovat případ a jeho příčiny

odstranit. Podmínkou dokonalé intonace a správně tvořeného tónu při reprodukci je správná a včasná představa tónu.

Většina dětí nemá dostatečné zkušenosti se zpěvem, není tak u nich rozvinuté harmonické cítění a představivost. Nejsou zvyklé zpívat a to jim přináší handicap, že si nedokáží tón vybavit, a tak jej správně zazpívat. Může to také ovlivnit únava, špatné ovládání dechu a hlasu, změna počasí nebo přepínání a namáhání při samotném zpěvu. Podstatnou složkou pro hudební předvedení je talent a schopnosti, které se u dětí projevují již v raném věku.

Chyby, které se v intonaci projevují, jsou založené na špatné technice provedení, s tím souvisejí již zmiňované prostředky, jako jsou například špatně uvolněná čelist, nezvládnutí techniky dechu, špatná artikulace, nesprávná představa tónu. Žáci se také špatně orientují v jednotlivých tónech a tóninách, často jsou neklidní a s tím souvisí nesoustředěnost jistý problém, užívání tzv. mluvozpěvu aj.

2.6.3. Hledisko estetického prožitku

Na estetický prožitek má velký vliv píseň, která má být dítětem interpretována. Důležitou roli zde hraje hlas – jeho kvalita a danost, kterou má dítě vrozenou.

Hlas je výrazem osobnosti, a tak vypovídá o vnitřním prožitku dítěte, jaký je typ člověka, zároveň o jeho okamžitých náladách, v jakém stavu se momentálně nachází.

Písni se dají nálady velmi ovlivnit a to jak k veselým či smutným náladám tak i k aktivitě případnému uklidnění až spánku. Psychické stavy tedy jde velmi ovlivnit podle toho, jaký vztah si dítě k dané písni utvoří, jak je písni osloveno. Svým vystupováním a chováním dítě dokazuje, jak na něj píseň zapůsobila.

Dalším významným aspektem je poznání, že dítě se nedá ke zpěvu nutit, pokud se mu nechce zpívat a cokoli jakkoli hudebně znázorňovat, dá to najevo svou nelibostí až umíněností. Dnes se říká takovýmto dětem dost často, že jsou hyperaktivní, což dávají na vědomost svou neposedností, posměchem, případným pošklebováním. Důležité je umět tyto děti zaměstnat tak, aby na chvíli zaměřily pozornost na jinou činnost, která je též velmi důležitá, a to jakýmkoli způsobem vyjádřit rytmus výše uvedenými prostředky. Například různým vytleskáváním do rytmu písně hrou na tělo a podobně. K čemuž musí být vedení průběžnými cviky v hodinách, aby dokázaly samy vytvořit případný doprovod. Můžeme také zapojit jednoduché hudební nástroje. Dítě by mělo být vedeno k tomu, aby brzy pochopilo, že svým projevem může vyjádřit city, stavy a nálady.

„Napodobováním vzoru a hudebního doprovodu se dítě učí ovládat hlasové ústrojí a zpěvní hlas. Zdravý, rozvoje schopný hlas, dobrá duševní a tělesná kondice, nadání, vrozená muzikalita, smysl a cit pro krásu, to jsou podmínky pro ztvárňování a umělecko–technický hlasový vývoj žáka. Musí být respektovány fyziologické možnosti co do rozsahu, dynamiky a zátěže zpěvního hlasu podle věku, pohlaví a stupně technického výcviku nebo zkušenosti a zejména také při uplatňování sborového zpěvu.“
(Kim1989, s. 68)

Pokud jsou děti nuceni zpívat, pak je zpěv odrazuje a výrazně dávají najevo svou antipatii k hudební výchově jako celku. Narušují výuku svými gesty a mimickými obrazy. Takovéto dítě je velmi těžké zaujmout. Vyučující by měl najít takovou činnost, která by dítě zaujala a zároveň se týkala daného předmětu.

Dítěti by mělo zpívání přinášet radost a uspokojení, jelikož jedině tak může vyjádřit rozmanitost lidských citů, stavů a nálad.

3. Praktická část

Vtétó částí je zviditelněna a shrnuta má dosavadní práce v pěveckém kroužku, která je zároveň úzce spjata s výukou hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Vývoj pěveckých dovedností žáků je získán pomocí analýz a to vstupních i výstupních.

3.1. Diagnostika pěveckých dovedností žáků pěveckého kroužku

Pro celkové uvolnění atmosféry a navázání kontaktu jsme společně s žáky zvolili písně, na kterých jsme se předem domluvili. Zvolili jsme tedy písně lidové, jejichž slova a melodii dobře známe, na kterých se zároveň nejlépe určuje hlasový rozsah a zároveň slouží jako „tečka“ rozezpívání.

Rozsah hlasu byl zkoumán směrem nahoru zpěvem písně „Ovčáci, čtveráci“ nebo pomocí písně „Běží liška k Táboru“. Směrem dolů písní „Maličká su“ nebo písní „To je zlaté posvícení“.

Při zpěvu těchto písní pozoruji postoj dítěte při zpěvu, nasazení tónu, hospodaření s dechem, frázování, intonační čistotu, rytmické cítění a přesnost, správnou artikulaci. Také sleduji dynamičnost a zvukovou kvalitu. V neposlední řadě je upřednostňován estetický prožitek dítěte.

3.1.1. Představení činnosti našeho pěveckého kroužku

Úvodem hodiny si vždy zvolíme nějakou uvolňovací hru na rytmické cvičení, pomůžeme si hrou na tělo, kdy se zároveň protáhneme po vyučování a uvolníme svalstvo. Následuje rozezpívání za pomoci klavíru, kdy začínáme volným brumendem. Volně přecházíme ke složitějším prvkům pomocí slabik. Rozezpívání zakončíme známou písní, kterou si žáci zvolí. Většinou jsou to písně v krátkém hlasovém rozsahu.

Průběh výuky zpěveckém kroužku

Nepovinný předmět: Pěvecký kroužek

Vzdělávací program pro základní školy Chomutov 2007

Hudební kroužek: „Příkopský hlásek“

Počet členů: Ve školním roce 2013/2014 celkem 15 členů

Hodinová dotace: 90 minut týdně

Časový rozvrh

Pravidelné zkoušky se konají v pondělí od 14⁰⁰ hod. do 15³⁰ hod. V případech, kdy nás čeká pěvecké vystoupení, jsou hodiny zpěvu protažené, nebo jsou svolávány mimořádné zkoušky. V průběhu samotné zkoušky jsou prováděny intonační cvičení a přezkušování jednotlivců dle potřeby nácviku. Žáci se účastní zkoušky dobrovolně, avšak musí respektovat pravidla hodiny, dbáme především na kázeň a morálku. Tím je zajištěno zvládnutí pěveckých výkonů.

Struktura členské základny

Dá se říci, že náš pěvecký kroužek je smíšený. Navštěvují jej žáci I. i II. stupně, nevymezené věkové kategorie. Svou diplomovou práci však soustřeďuji na žáky celého I. stupně od 1. do 5. třídy. Zařazení jsou žáci, kteří projevují zájem o zpěv a mají intonační schopnosti.

Hudební doprovod

Pěvecký sbor je doprovázen kytarou a klavírem. Také používáme „Orffovu školu“. Kdy jsou žákům přiřazeny hudební nástroje a sami se učí hudebnímu doprovodu. Tyto nástroje jsou většinou používány při vánočních vystoupeních.

Užití „Orffovy školy“

Nemelodické hudební nástroje

Dřívka = vytukáváme každou slabiku

Činelky = I. a IV. doba

Triangl = pouze na první dobu

Melodické hudební nástroje

Zvonkohra = přejíždíme stupnici

Xylofon pomocí pentatoniky

T = C – G → Do – So

S = C – A → Do – La

D = D – G → Re – So

Zapojujeme pomocí fonogestiky - solmizačních slabik a gestikulace, které trénujeme pomocí solmizačních cvičení.

Např.

SO – SO – SO

SO – MI – SO

SO – SO – MI – MI – SO

SO – MI – SO – MI – SO – LA – SO

SO – LA – SO – MI – SO – LA – SO

SO – SO – MI – MI – MI – RE

SO – MI – SO – MI – RE – MI – SO

SO – MI – RE – MI – SO

SO – LA – SO – MI – RE – MI

SO – SO – LA – LA – SO – MI – RE – MI – SO

SO – MI – RE – DO

SO – MI – RE – MI – DO

SO – LA – SO – MI – RE – DO

SO – MI – RE – DO – RE – DO

SO – MI – SO – LA – SO – MI – RE – DO

3.1.2. Prostory zkoušky

Bohužel naše základní škola není vybavena „hudebnou“, proto musí zkoušky probíhat v „obyčejných“ třídách se špatnou akustikou. Přesto si dokážeme utvořit atmosféru, aby se nám hodiny vydařili a žáci si především zazpívali. Židle jsou uspořádány do půlkruhu tak, aby žáci byli v přímém kontaktu se mnou. Žáci se učí pěveckému postoji, avšak nedokáží stát celých 90 minut, tak mají povoleno sedět. Dbáme na správné sezení, aby se žákům dobře zpívalo.

3.1.3. Fáze zkoušky

a) Organizační

Žáci, kteří přicházejí do kroužku, se sami shromažďují ve školní klubovně, aby nemuseli čekat venku, než přivedu žáky ze školní družiny. Poté se všichni shromáždíme ve školním vestibulu a společně přecházíme do třídy, kde se koná zkouška. Ve třídě si žáci připraví noty – písně, které máme na zvláštních listech papíru. Každý žák má své desky, tedy svůj zpěvník, kam si zakládá nové písně. Je provedena presence žáků.

b) Provedení

Dechová cvičení

Připomeneme si, co víme o správném dýchání – nádech do břicha a pomalý výdech. Nejprve zkoušíme položením dlaní na břicho, abychom se přesvědčili o správnosti nádechu do břicha – břicho se nám vypoulí. Dáváme pozor, aby se nám při nádechu nezvedala ramena.

- 1) Nádech nosem a pomalý výdech pusou
- 2) Nádech nosem – vzpažíme a pomalu s výdechem spouštíme ruce k tělu
- 3) Nádech nosem – na sykavku „s“ syčíme jako hadi – dlouze

- 4) Nádech nosem – na sykavku „s“ syčíme jako hadi přerušovaně

s-s-s-s

- 5) Nádech nosem – jedním dechem pokusíme se odříkat říkadlo

Stojíme v kruhu - práce s dechem

Pracujeme s dechem, žáci se nadechnou a na jeden nádech zkouší přeříkat celý text, připomeneme si, jak je důležité se správně nadechnout a umět šetřit dechem.

Říkadlo:

„Haló, haló, haló,

proč je koček málo?

A tak štěkám jako hrom,

ať je koček milión!“

Rytmická cvičení

Každá zkouška začíná rytmickým cvičením na roztleskání a rozmluvení, máme typická říkadla a hry na roztleskání:

Hra na tělo

- 1) Hlavičku předkloním, potom se ukloním.
- 2) Když se zpět narovná, za sluníčkem se podívám, stoupnu si na špičky, natrhám si třešničky.
- 3) To je moje hlavička, kulatá jak kulička.
- 4) Doma máme špinavé prádlo, pomohu ti s praním moje mámo.
- 5) Sluníčko nám opět svítí, kolem nás je spousta kvítí.
- 6) Máma mi dala korunu, abych koupil rybu a já místo ryby, ryby koupil velrybu. Co dělá ryba? Ocasem hýbá! Proč? Proč? Protože je ryba, ryba...

Vždy připravím na tabuli symboly, které nám říkají, které části těla a jak máme použít (tleskání, pleskání, dupání...). Můžeme nejprve pomocí hry na ozvěnu, později společně:

■	■	○	○	○	▲	▲				
Čtvrt,	půl,	tři	Čtv	-ti	ce	-lá				
☀	☀	☀	○	○	○	■	■	■	▲	▲
Po	-věz	-te	Ho	-din	-ky,	ko	-lik	to	dě	-lá!

Legenda

▲	= tleskání
■	= pleskání do ramen (střídavě)
○	= pleskání do nohou (střídavě)
☀	= dupnutí nohama (střídavě)
■	= ťuknutí dlaněmi (střídavě) o lokty

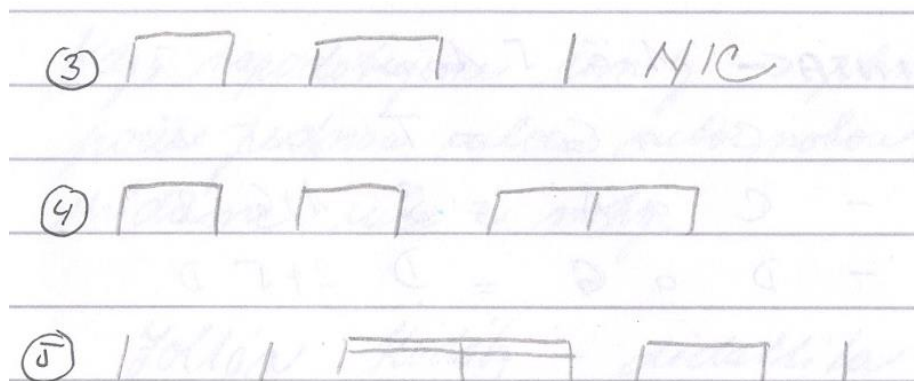
- Je možné také pouze vytleskat rytmus bez pomoci slov

Metoda „Kodály“

Dalším cvičením je rozpoznání délky not pomocí metody „Kodály“

TÁ	nota celá	
TY – TY	nota půlová	┌───┐
TRI – JO – LA	nota čtvrtěová	┌───┐ ┌───┐
TY – RY – TY – RY	nota osminová	┌───┐ ┌───┐ ┌───┐

Pomocí těchto slabik žáci dokáží vytleskat délky not a lépe se tak orientovat v notovém zápisu. To nám pomáhá v intonování jednoduchých písní z not.

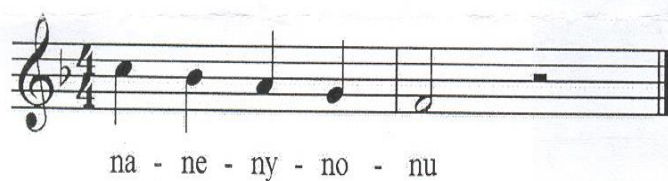
Obr. 1: Ukázka zápisu na tabuli

Rozezpívání

Po rozmluvení, rozhýbání, rytmických a dechových cvičení následuje samotné rozezpívání. Nejprve udáním prvního tónu za pomoci klavíru si zazpíváme na tzv. „brumendo“ následují složitější variace.

Obr. 2: "Brumendo" - složitější variace 1

Obr. 3: "slabiky pomocí samohlásek" - složitější variace 2

Obr. 4: " Slabika Ju" - složitější variace 3

Zakončíme zpěvem stupnice C dur pomocí solmizačních slabik: „do-re-mi-fa-so-la-si(ti)-do“ a zpět. Potom libovolné slabiky s nádechem a výdechem. Učíme se šetřit dechem a správně vyslovovat – artikulovat. Zapojíme také melodicky dle doprovodu hudebního nástroje.

Rozezpívání končíme zpěvem písně „holka modrooká“, která je typická pro správnou artikulaci. Zpíváme ji v různé formě, dle výměny samohlásek např.: „Hylky mydryyky, holko modrooko“ atd. Žáci se učí správné artikulaci. Při zpěvu lidových písní žáci zapojují ruce a nohy formou tleskání, pleskání a dupání do taktu.

Zpěv

Každou hodinu začínáme klasickým rozezpíváním, dále zazpíváme pár již naučených lidových písní, ty slouží k poslední fázi rozezpívání. Volně přejdeme k nápěvu nové písně. Jelikož mám ve svém kroužku žáky 1. až 3. tříd, kteří ještě nemají vyvinutou dokonalou četbu, přečteme se staršími žáky píseň, druhé kolo čteme nahlas všichni společně i s těmi nejmenšími. Potom žákům zazpívám píseň za doprovodu hudebního nástroje, přičemž někteří vnímavější žáci se ke mně postupně přidávají a broukavě si píseň notují. Poté následuje samotný nácvik písně. Zaměříme se na hloubky a výšky melodie a především na správný rytmus. U náročnějších skladeb se zastavíme déle a trénujeme složité úseky. V těchto situacích si pomáháme také vytleskáním rytmu.

Zařazení sólových výstupů

Při trénování sólových výstupů stojí sólista před ostatními žáky v mé blízkosti, kdy mu v začátcích mimo jiné pomáhám také hlasově. Je vyžadována pečlivá výchova hlasu, čistá intonace a správná artikulace. Sólisté mají vždy za sebe náhradu v případě absence. V mém kroužku není zvykem dávat sólo pouze vyčleněným žákům. Dávám možnost „prosadit se“ všem žákům.

Závěr hodiny

Závěrem si zazpíváme oblíbené písně, které jsou nám dobře známé. Slouží k uvolnění atmosféry, ale stále dbáme na čistotu zpěvu a kázeň.

Závěr vlastní činnosti pěveckého kroužku

Dětský pěvecký kroužek jsem na naší škole zavedla v říjnu 2007. Žáci pěveckého kroužku se stále mění. Stále se nacházíme na „začátku“, jelikož starší žáci odchází na střední školy a menších dětí přibývá. Stále se učíme pracovat s hlasem, s tím úzce souvisí dechová a rytmická cvičení a především učení se správné artikulaci. Vzhledem k migraci žáků každý rok někdo odejde, jiný přibude. Přesto se snažíme pracovat co nejlépe a také se účastnit při příležitosti školních a městských aktivit několika vystoupení. Na počet členů nejsme velkým pěveckým kroužkem, ale žáci chodí do tohoto kroužku rádi a zpívají s radostí.

3.2. Interpretace výsledků analýzy pěveckých dovedností

Zpracováno na bázi anamnestického dotazníku zadaného rodičům žáků pěveckého kroužku. Udává celkový obraz o dítěti a jeho rodinném prostředí. Stal se východiskem sestavení kazuistiky a zároveň mi pomohl nahlédnout do prostředí dítěte, které úzce souvisí s celkovým rozvojem zpěvnosti žáka nejen v pěveckém kroužku, nýbrž také v hodinách hudební výchovy. Z čehož vyplývá závěr, zda je dítě podporováno v zájmových aktivitách a v úspěších rodinným prostředím.

3.2.1. Dotazník pro rodiče

Zakřížkujte prosím Vaši odpověď

Matka	ANO	NE
1. Dovedete zpívat?		
2. Zpíváte si doma při práci?		

Otec	ANO	NE
1. Dovedete zpívat?		
2. Zpíváte si doma při práci?		

Oba rodiče	ANO	NE
1. Zpíváte si s dětmi?		
2. Zajímáte se o pokrok dítěte v pěveckém kroužku?		
3. Zpíváte s dětmi písně, které se naučily v pěveckém kroužku?		
4. Zpívají Vám doma děti písně, které se naučily v pěveckém kroužku?		
5. Hovoříte spolu o tom, proč se dětem písně líbí a proč ne?		
6. Chodíte s dětmi na koncerty pořádané pěveckým kroužkem?		
7. Nutíte své děti, aby chodily do pěveckého kroužku?		
8. Musíte své dítě ke zpěvu nutit?		
9. Očekáváte od Vašeho dítěte vynikající výkony?		
10. Když se Vašemu dítěti pěvecké dovednosti nedaří, zlobíte se na něj?		
11. Sledujete tvůrčí schopnosti svého dítěte?		
12. Sbírá písničky?		
13. Vytváří si k nim vlastní ilustraci?		
14. Má Vaše dítě svůj pěvecký vzor?		
15. Myslíte si, že úspěšnost Vašeho dítěte v pěveckém kroužku může kompenzovat některé neúspěchy ve škole?		

Tab. 1: Ukázka dotazníku pro rodiče

Vyhodnocení dotazníku

Otázka č.	Ano	%	Ne	%
1. Matka	7	47%	8	53%
2. Matka	9	60%	6	40
1. Otec	3	20%	12	80%
2. Otec	5	33%	10	67%
1.	12	80%	3	20%
2.	15	100%	0	0%
3.	7	47%	8	53%
4.	14	93%	1	7%
5.	7	47%	8	53%
6.	14	93	1	7%
7.	0	0%	15	100%
8.	0	0%	15	100%
9.	2	13%	13	87%
10.	0	0%	15	100%
11.	15	100%	0	0%
12.	9	60%	6	40%
13.	4	27%	11	73%
14.	10	67%	5	33%
15.	3	20%	12	80%

Tab. 2: Vyhodnocení dat získaných z dotazníku

Vyhodnocením dotazníků jsem došla k závěru, kdy je zřejmé, že rodina projevuje zájem o hudbu. Někteří rodiče si s dětmi zpívají. Tam je také vidět znalost písni, jak paměť melodie tak slov, někteří rodiče se svým dětem věnují alespoň pasivně, kdy dětem naslouchají, mají zájem o práci dětí v kroužku a podporují své děti v zájmové činnosti. Rodiče dokáží své děti podpořit svou účastí na pěveckých vystoupeních a někteří si s námi písni také rádi jen zanotují. Svým způsobem je vidět, že činnost pěveckého kroužku vnáší do rodin příznivou atmosféru a podporuje zájem o hudbu a práci dětí u všech členů rodiny.

Má práce s dětmi a zpracované výsledky dotazníků jsou základní složkou pro vypracování kazuistiky dětí pěveckého kroužku.

3.2.2. Kazuistika dítěte

Žák: Anička	
<i>I. Věk; třída</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 8 let; 2. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje druhým rokem.
<i>II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Anička pochází z neúplné rodiny, nemá žádné sourozence, od malička ji vychovává matka, která také svou dceru ke zpěvu od malička vede. Matka pravidelně navštěvuje pěvecká vystoupení. Matka aktivně sleduje tvůrčí schopnost své dcery a Andulka zpěstřuje své noty svou kresbou
<i>III. Zájem dítěte</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Andulka zpívá velmi ráda, proto také se již od první třídy aktivně podílí na práci v pěveckém kroužku. Dokáže sladit učení ve škole a práci v pěveckém kroužku. Andulčin pěvecký postoj je při delším stání neklidný. Díky hře na flétnu dokáže pracovat s dechem. Zpívá intonačně čistě a umí dodržovat rytmus a členění textu. Správně artikuluje. Hlas má jasný a zvučný. Dokáže intonovat jednoduché písně díky znalosti not, podle nichž hraje na zobcovou flétnu.
<i>IV. Hlasový rozsah</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Září: c1 – c2 • Prosinec: a – d2 • Leden: h – e2 • Březen: g – e2
<i>V. Závěr</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Andulka si osvojila pěvecké dovednosti i pěvecký rozsah. Dokáže již udržet lépe pozornost a také se zlepšil pěvecký postoj.

Žák: Barborka	
<i>I. Věk; třída</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 9 let; 3. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje třetím rokem.
<i>II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Barunka pochází z úplné rodiny, má bratra o sedm let staršího. Se svou dcerou zpívá především maminka, ale při hudebních dovednostech podporuje dívku celá rodina. Zpívají písně, které se Barunka učí v pěveckém kroužku, s maminkou zpívá lidové písně, populární i country. Celá rodina se aktivně podílí na realizaci své dcery v pěveckém kroužku, pravidelně navštěvují všechny koncerty.
<i>III. Zájem dítěte</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Barunka velmi ráda zpívá. Kroužek navštěvuje 3. rokem. Má velmi dobrou výslovnost, její zpěv byl zpočátku ve velmi krátkém hlasovém rozsahu, a nevýrazný. Zpočátku zpěv velmi stydlivý. Ve své individuální hlasové poloze zpívá, ale při společném zpěvu odpovídá její zpěv mluvozpěvu – tónina neodpovídá jejím hlasovým dovednostem. Ještě trošku se drží pod tónem, ale zlepšuje se díky dechovým a hlasovým cvičením. Vyhovuje jí individuální přístup a hlasový trénink. Objevujeme hlavové rezonance a hlavový tón. Holčička zpívá s velkou chutí. Po soustavné práci v pěveckém kroužku zpívá dívka výrazněji a umí lépe hospodařit s dechem.
<i>IV. Hlasový rozsah</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Září: g – e1 • Prosinec: a – g1 • Leden: a – e1 • Březen: a – h1
<i>V. Závěr</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Hlasový rozsah Barunky se výrazně rozšířil, postupně zdokonaluje svůj pěvecký projev.

Žák: Danuška	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 9 let; 3. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje třetím rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Danuška je z úplné rodiny. Zpívá s ní maminka i tatínek, kteří se společně zajímají o realizaci dívenky v pěveckém kroužku. K pěvecké činnosti ji nutit nemusí. Dívka má velmi dobré výsledky i ve škole. Má staršího bratra, se kterým má velmi hezký sourozenecký vztah. Oba rodiče se zúčastňují všech pěveckých vystoupení našeho kroužku. Děvče vedou k hudbě od malička. Nehrají sice na žádný hudební nástroj, ale navštěvují společně hudební koncerty pořádané ZUŠ.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Danuška zpívá s velkou chutí, má jasný hlásek a výbornou výslovnost, dokáže hospodařit s dechem a také hlasový rozsah odpovídá trénovanému hlasu. Pěvecký kroužek navštěvuje 3. rokem. Zpívá intonačně čistě a rytmicky správně. Čelist byla zpočátku mírně ztuhlá, proto jsme ji rozhýbávali pomocí artikulačních cvičení, pomocí říkanek např. „Máma mi dala korunu, abych koupil rybu,, aj. Při cvičení dáváme stále důraz na délku samohlásek.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: g – c2 • Prosinec: f – e2 • Leden: g – d2 • Březen: g – f2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Danuška stále osvojuje pěvecké dovednosti a postupně se u dívky zlepšuje se artikulace.

Žák: Evička	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 9 let, 3. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje třetím rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Evička je z úplné rodiny, má starší sestřičku, se kterou má velmi pěkný sourozenecký vztah. Rodiče vedou obě své dcery od malička hudbě. Rodiče se zajímají o práci své dcery v pěveckém kroužku, v rámci dceřiných možností očekávají dobré výsledky, ale do zpěvu ji nenutí ani do aktivní účasti v pěveckém kroužku. Rozvíjí však hudební schopnosti své dcery, navštěvují pravidelně pěvecká vystoupení našeho kroužku a také navštěvují jiné hudební koncerty. Celá rodina upřednostňuje country a populární písně, nevyhýbají se však také poslechu a vlastní prezentaci lidových písní.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Evička zpívá velmi ráda a s velkou chutí, je velmi hudebně nadaná. Již v předškolním věku začala chodit do ZUŠ, kde se věnuje hře na klavír. Díky znalosti not jí nedělá problém intonování z not a naučené písně si dokáže zahrát. Evička si vede velmi pěkný zpěvníček, který zkrášluje svou kresbou. Evička zpívá také sólo a tak svým zpěvem dokáže zpestřit sborový zpěv. Stále zdokonalujeme výslovnost různými artikulačními cvičeními, jelikož má Evička pocit rychle něco sdělit. Individuálně pracujeme na pomalejší a zřetelnější mluvě a s tím také souvisí hospodaření s dechem. Hlas je jasný azvučný. Zpěv je rytmicky přesný a intonačně čistý.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: c1 – c2 • Prosinec: h – cis2 • Leden: a – d2 • Březen: g – eis2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Evička je velmi zodpovědná písně se učí ráda, pomáhají jí s jejich učením také její vlastní kresby. Někdy má ještě trošku problém se správným provedením písně, když se objeví tréma, ta se však objevuje zřídka.

Žák: Filip	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 8 let; 2. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje druhým rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Filip pochází z úplné rodiny, má staršího bratra. Oba rodiče rádi zpívají a vedou ke zpěvu i své syny. Často si zpívají při práci. Rádi si zpívají písně, které se Filip učí v pěveckém kroužku. Mají rádi písně lidové, populární ale také country. Nenechají si ujít žádné vystoupení našeho pěveckého kroužku, ale také chodí na různá hudební vystoupení. Dokáží se svým synem pohovořit o písních, které se učí v pěveckém kroužku.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Filip zpívá velmi rád, jeho hlas je zvonivý. Písníčky, které se učí v pěveckém kroužku, si vkládá do desek. Má tak vlastní zpěvníček. Filip byl zpočátku nevýrazný a stydlivý, díky individuálnímu přístupu a soustavnému tréninku dechu správné výslovnosti se postupně učí svůj strach z projevu překonat. Tón nasazuje měkce, učí se však hospodařit s dechem. Za doprovodu klavíru, je zpěv rytmicky přesný a intonačně čistý.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: a – d2 • Prosinec: g - d2 • Leden: g – d2 • Březen: f – e2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Filip se v tomto období výrazně zlepšil ve výrazném pěveckém projevu a také díky dechovému cvičení a rozezpíváním se rozšířil jeho hlasový rozsah.

Žák: Honzík	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 9 let; 3. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje druhým rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Honzík pochází z úplné rodiny, má dva sourozence. Sestra chodí do 8. třídy, bratr do 1. třídy. Doma zpívá s dětmi nejčastěji maminka. Zpívají country písně, ale také písně, které se Honzík naučí v pěveckém kroužku. Společně navštěvují koncerty pořádané ZUŠ, jelikož Honzíkova sestra hraje na hudební nástroj, ale také jiné hudební koncerty. Rodiče a sourozenci se účastní na všech vystoupeních pěveckého kroužku. Rodiče se zajímají o práci a pokrok dítěte.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Honzík má jasný a zvonivý hlas. Má velmi dobrou výslovnost, potýká se však s hospodařením dechu. Proto musíme klást velký důraz na dechová cvičení spojená s rozezpíváním. Má svůj vlastní zpěvníček. Nemá přímo svůj hudební vzor, ale má velmi rád písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. Jeho zpěv je rytmický a intonačně čistý. Zpočátku měl problém s pěveckým postojem, to se však díky fyzickému dozrávání dítěte a upozorňováním na chyby při pěveckém postoji, daří napravit.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: g – c2 • Prosinec: g – d2 • Leden: g – d2 • Březen: f – d2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Honzík se nyní zlepšil především v intonačních dovednostech, již dokáže lépe hospodařit s dechem.

Žák: Ivanka	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 11 let; 5 třída • Pěvecký kroužek navštěvuje třetím rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Ivanka pochází z úplné rodiny, má mladší sestru, která ještě nechodí do školy. Hudebně nadaná je celá rodina. Otec hraje aktivně na housle. Svou dceru podporují oba rodiče v hudebním i pěveckém vzdělání. Rodiče mají také rádi vážnou hudbu. Účastní se na hudebních koncertech pořádané ZUŠ a jinými institucemi. Navštěvují také všechna vystoupení pořádané naším pěveckým kroužkem a sledují tvůrčí schopnosti své dcery. Zajímají se o písně, které se učíme a rádi si je se svou dcerou zahrají a zazpívají.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Ivanka zpívá velmi ráda a svelkou chutí. Její hlas je jasný a zvukový. Správně artikuluje, zpočátku měla problém s hospodařením dechu. To se však lepší díky dechovému cvičení. Zpívá rytmicky správně a intonačně čistě. Dokáže správně členit text, trochu bojujeme s artikulací, která je nedbalá a čelist ztuhlá. To se snažím odstranit říkadly, kde je kladen velký důraz na dlouhé samohlásky, například „král, král na dudy hrál, střídáním výměny samohlásek v písni „Holka modrooká → Hylky mydryyky...“ Ivanka si vede svůj vlastní zpěvníček, který si zdobí svou kresbou. Jejím pěveckým vzorem je Lucka Vondráčková a také její tatínek, který hraje na housle. Sama také hraje na klavír v ZUŠ. Díky znalosti not dokáže již intonovat jednoduché písně z not.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: a – c2 • Prosinec: a – d2 • Leden: g – d2 • Březen: g – eis2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Ivanka zdokonaluje svůj zpěv a jeho provedení. Díky cvičení artikulace se zlepšuje také zpevnění čelisti a artikulace celkově.

Žák: Janička	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 11 let; 5. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje pátým rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Janička pochází z neúplné rodiny, žije se svou matkou, a však velmi se na její výchově podílejí také prarodiče. Nemá žádné sourozence. Janička hraje na zobcovou flétnu v ZUŠ, navštěvuje taneční klub „Star-dance“. Má velmi dobré školní výsledky. S prarodiči a svou matkou navštěvuje pěvecké koncerty a vystoupení v rámci svých aktivit v ZUŠ. Má několik ocenění mistrovství republiky v tanci. Matka očekává od své dcery vynikající výsledky a má snahu o to, aby její dcera ve svých aktivitách vynikala.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Janička přesto, že má hodně mimoškolních aktivit, pěvecký kroužek navštěvuje od první třídy. Janička dokázala sloučit výkony ve škole s výkony mimoškolních aktivit a má velmi dobré výsledky. Navíc je to velmi milé a cílevědomé děvče, které je rodinou vedeno k pořádku a disciplíně. Její pěvecký postoj je klidný, na začátku měla problém s úsporou dechu, to však svou pílí, cvičením a pětiletou prací v pěveckém kroužku zlepšila. A také měla problém s artikulací. Výslovnost byla v pořádku, avšak čelist byla značně strnulá. Museli jsme hodně uvolňovat čelist pomocí říkadel na samohlásky, střídání dlouhých a krátkých. Její hlas je jasný a zvučný střední síly. Díky hře na flétnu se lepší hospodaření s dechem, a jelikož zná noty, dokáže podle nich intonovat jednoduché písně.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: a – d2 • Prosinec: g – d2 • Leden: g – f2 • Březen: g – e2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Janička si osvojila pěvecké dovednosti, zlepšila se artikulace i hospodaření s dechem.

Žák: Kamil	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 11 let, 5. třída • Pěvecké kroužek navštěvuje třetím rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Kamil pochází z úplné rodiny, nemá žádného sourozence, žije se svými rodiči na venkově, do naší školy dojíždí. V rodině se moc nezpívá. Svou lásku k hudbě Kamil má po prarodičích z matčiny strany. Děda hraje na harmoniku. Přesto rodiče projevují zájem o výkon svého syna a navštěvují všechna vystoupení pořádaná naším pěveckým kroužkem. Dokáží se svým synem hovořit o práci v pěveckém kroužku a také si společně písně zazpívat. Rodina projevuje zájem o pokrok svého dítěte. Z hlediska žánru upřednostňují populární hudbu a písně country. Navštěvují společně také různé hudební koncerty.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Kamil zpívá velmi rád. Má jasný a zvučný hlas. Pěvecký postoj je však nedbalý, musíme si stále připomínat, jak má správný pěvecký postoj vypadat. Zpěv je intonačně čistý, tón nasazuje měkce. Chlapec má problém s dodržováním rytmu a dodržováním délky not, z toho vyplývá špatné frázování textu. Práce v pěveckém kroužku mu však dodává odvahu a posiluje jeho sebevědomí. Zpívá s velkým nadšením a líbí se mu také náš repertoár písní. Také se velmi rád zapojuje do hry na Orffovy nástroje, s jejichž pomocí se doprovázíme.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: e – e1 • Prosinec: d – g1 • Leden: e – h1 • Březen: d – h1
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Chlapec navštěvuje pěvecký kroužek velmi rád, zpívání jej baví. Zlepšil se především rytmicky a intonačně podle hry na klavír.

Žák: Lucinka	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 11 let; 5. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje třetím rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Lucie pochází z úplné rodiny, nemá žádného sourozence. Rodiče tvrdí, že nejsou „zpěváci“, ale při práci si rádi zazpívají. Lucinka ráda doma zpívá i písně, které se naučila v pěveckém kroužku a rodiče jí dokáží naslouchat. Z hlediska žánru pak upřednostňují písně populární a country. Rodiče pravidelně navštěvují naše pěvecká vystoupení a svou dceru při její aktivitě podporují.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Lucinka zpívá velmi ráda, ale bohužel má velký problém s intonací, proto musí být její trénink usilovnější. Často zpívá pod tónem, musíme se tedy při zkouškách více vracet na obtížnější úseky písně. Potřebuje spíš individuální péči, proto jí dávám pěvecké hodiny navíc. Pěvecký postoj je klidný, ale příliš strnulý. Také má trochu problém s udržením rytmu a dodržováním délky not. Stále se učí hospodařit s dechem. Artikulace je nedbalá a čelist ztuhlá. Její hlas je jasný a zvukový. Zpěv byl ve velmi úzkém hlasovém rozsahu. Díky artikulačním cvičením dochází k uvolňování postupně.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: a – d1 • Prosinec: g – e1 • Leden: g – e1 • Březen: f – g1
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Lucinka si osvojila pěvecké dovednosti a postupně se zlepšuje její artikulace díky uvolňování čelisti.

Žák: Monička	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 11 let, 5. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje třetím rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Monika pochází z úplné rodiny, má malého bratra. Rodiče se hudbě moc nevěnují, svou lásku k hudbě jejich dcera zdělila po babičce. Ta také svou vnučku doprovází na všech vystoupeních pořádaných naším pěveckým kroužkem a také si spolu zpívají písně, které se Monička v pěveckém kroužku naučila. Rodiče sledují práci v pěveckém kroužku méně, ale občas se zúčastní také našich vystoupení. Dokáží své dceři naslouchat, avšak z hlediska žánru upřednostňují populární a rockové písně. Navštěvují se svou dcerou různé hudební koncerty.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Monika zpívá velmi ráda, jen ji brzdí její školní výsledky. Pokud má špatný prospěch, rodiče jí zakazují navštěvovat pěvecký kroužek. Monika má jasný a zvučný hlas a však její artikulace je nedbalá. Čelist má velmi ztuhlou. Proto musíme hodně uvolňovat a častými cvičeními bazírovat na správné artikulaci. Bohužel její účast na zkouškách není pravidelná, tak se musíme často vracet a to ji v jejím pěveckém výkonu brzdí. Vede si sice svůj zpěvníček, ze kterého doma často zpívá, ale bohužel jí chybí účast na našich pěveckých zkouškách.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: g – e1 • Prosinec: a – g1 • Leden: h – g1 • Březen: a – h1
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Monice velmi chybí účast na pěveckých zkouškách. Pokrok je vidět při pravidelnější účasti. Pak dokáže pracovat s uvolněnou čelistí a její artikulace je lepší.

Žák: Natálka	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 11 let; 5. třída • Navštěvuje pěvecký kroužek pátým rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Natálka pochází z úplné rodiny, nemá žádného sourozence, avšak je sestřenicí Janičky. Pochází tedy z hudební rodiny, matka sice nezpívá, otec tvrdí, že také nedovede zpívat, ale při práci si rád zazpívá. Také svou dceru oba rodiče za pomoci prarodičů podporují při pěveckých aktivitách, navštěvují společně různé koncerty a také se účastní všech pěveckých vystoupení našeho pěveckého kroužku. Rádi si doma zazpívají písně, které jim Natálka předvede a z hlediska žánru rodina upřednostňuje populární písně a country. Rodiče se zajímají o aktivity své dcery a také ji velmi v jejích aktivitách podporují.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Natálka velmi ráda zpívá má jasný a zvučný hlas, který umí uplatnit při sólovém zpěvu. Je velmi šikovná a nadaná. Svou pílí a pracovitostí dokáže rychle odstranit případné nedostatky. Hlas je jasný a zvučný nemá problém s artikulací. Zpočátku měla problém s hospodařením a ovládnutím dechu, ale postupně tyto chyby napravujeme a děvče už se při zpěvu tolik nezahlásí. Dodržuje rytmické hodnoty. Zná délku not, jelikož hraje na zobcovou flétnu, tak jí nečiní problém intonovat z not jednoduché písně. Dokáže svým temperamentem vyjádřit smysl písně. Je velmi citlivá a vnímavá.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: f – f1 • Prosinec: e – h1 • Leden: f – a1 • Březen: e – c2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Natálka již dokáže hospodařit s dechem a také lepší pěvecký postoj má vliv na celkový pěvecký projev.

Žák: Olinka	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 10 let; 5. třída • Olga navštěvuje kroužek druhým rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Olinka pochází z úplné rodiny má mladšího bratra. Rodiče se zpěvu nevěnují, ale mají zájem o pěvecké aktivity své dcery. Z hlediska žánru jeví zájem o populární zpěv a country. Účastní se všech pěveckých vystoupení našeho kroužku. Doma dcera často zpívá písně, které se naučila v pěveckém kroužku a učí je svého malého bratra. S dcerou rodiče navštěvují hudební koncerty populárních skupin a jiných hudebních souborů.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Olinka je mírné a moc nevýrazné děvče. Zpívá však ráda, i když je spíš ostýchavá a bojí se udělat chybu. Její ostýchavost má vliv na pěvecký postoj a správnou artikulaci. Čelist je dost ztuhlá, a proto máme velkou práci s uvolňováním. Dáváme důraz na uvolňovací cviky s důrazem na dlouhé vokály. Tón nasazuje měkce, ale má problém s regulací dechu. K nápravě nám pomáhají dechová cvičení a pěveckému postoji pomáhají strečinkové cviky, které na mé doporučení provádí doma s maminkou. Neustále se jí snažíme s maminkou dodat odvahy, aby neměla pocit méněcennosti, a zároveň ji povzbuzujeme, aby získala důvěru v sebe sama.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: h – c2 • Prosinec: g – d2 • Leden: h – c2 • Březen: g – d2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Olinka si osvojila pěvecké dovednosti, více si věří a to má velký vliv na její pěvecký projev.

Žák: Pavlík	
I. Věk; třída	<ul style="list-style-type: none"> • 8 let; 2. třída • Pěvecký kroužek navštěvuje druhým rokem.
II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Pavlík je z úplné rodiny. Nemá sourozence. Maminka se svým synem zpívá, tatínek je doprovází na kytaru. Oba se zajímají o pokrok svého dítěte v pěveckém kroužku. Také projevíli zájem o účast na pěvecké zkoušce našeho kroužku, což vítám, protože rodiče mohou nahlédnout do naší „pěvecké dílny“ a tak se podívat, jak jejich děti pracují a případně mohou i doma pomoci svou spoluprací k rozvoji dětí. Dozví se, na co je kladen důraz, a jak se s dětmi pracuje, abychom měli dobré výsledky. Také děti si pak připadají důležitější a mají radost z projevu, když rodiče jeví zájem o stejný problém. Oblíbeným žánrem rodičů jsou populární písně a písně country.
III. Zájem dítěte	<ul style="list-style-type: none"> • Pavlík je velmi citlivý a vnímavý chlapec, zpívá velmi rád. Vede si svůj vlastní zpěvníček, ve kterém má nejen písně z našeho pěveckého kroužku, ale také písně, které zpívá s rodiči. Tón nasazuje měkce. Pavlíkův hlas je jasný, zvonivý a intonačně čistý. Nemá problém s rytmickým cítěním a dokáže správně artikulovat. Pěvecký postoj je jistý a umí hospodařit s dechem. Je vidět že se rodiče chlapci věnují a mají „hudbu v těle“. Takových dětí a rodičů je velmi málo, proto si jejich práci velmi vážím.
IV. Hlasový rozsah	<ul style="list-style-type: none"> • Září: h – a1 • Prosinec: h – d2 • Leden: h – d2 • Březen: a – e2
V. Závěr	<ul style="list-style-type: none"> • Chlapec je velmi šikovný a nadaný, osvojuje si pěvecké dovednosti, umocňuje artikulační schopnosti a dovednosti.

Žák: Romanka	
<i>I. Věk; třída</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 11 let; 5. třída • Romanka navštěvuje pěvecký kroužek pátým rokem.
<i>II. Rodinné prostředí, vztah rodiny k zájmu dítěte</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Dívka pochází z úplné rodiny, má dvě mladší sestry. Rodina je romského původu a tak se dá říci, že mají hudbu, tanec a zpěv v těle. Doma se svými dcerami zpívá především maminka, tatínek absolvuje všechna pěvecká vystoupení své dcery jak pěveckého kroužku, tak také vystoupení ZUŠ. Svou dceru aktivně podporují oba rodiče a mají velkou radost z dceřiných úspěchů. Při společném „dívčím“ zpěvu upřednostňují lidové písně, populární i country. Tatínek děvčata doprovází hrou na housle.
<i>III. Zájem dítěte</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Romanka je velmi nadaná a cílevědomé děvče, v kolektivu velmi oblíbená. V ZUŠ navštěvuje obor – sólový zpěv. Má smysl pro rytmus a díky práci v ZUŠ umí pracovat s notami a tak jí nečiní problém intonovat jednoduché písně z not. Hlas je jasný intonačně čistý. Ve spolupráci se ZUŠ a našeho pěveckého kroužku díky dechovým a artikulačním cvičením umí Romanka hospodařit se dechem a správně artikulovat. Umí dodržovat délku not, a tak si prací v pěveckém kroužku osvojuje a upevňuje pěvecké návyky. Má svůj vlastní repertoár písní, kam si zařazuje písně z pěveckého kroužku a zároveň ze ZUŠ. Svůj zpěvník si zdobí vlastní kresbou. Dívčíným vzorem je Lucie Bílá. Snaží se napodobovat její artikulační schopnosti.
<i>IV. Hlasový rozsah</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Září: h – d2 • Prosinec: a – e2 • Leden: a – d2 • Březen: a – e2
<i>V. Závěr</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Romanka si v pěveckém kroužku upevňuje pěvecké a intonační dovednosti.

3.2.3. Vyhodnocení hlasového rozsahu dětí

Nejvýraznějšího pěveckého rozvoje se u žáků docílilo v období od září do prosince. Nebyla zde delší pěvecká pauza, zkoušky pěveckého kroužku probíhaly pravidelně a před vánočním pěveckým vystoupením byly zkoušky intenzivnější. Od začátku prosince jsme měli mimořádné hodiny a to takové, že jsme se setkávali dvě hodiny v týdnu. Sólisté ještě měli zkoušky půl hodiny před samotnou zkouškou pěveckého kroužku. Intenzivní příprava umožnila žákům práci na hlasovém rozsahu u všech žáků. Po Novém roce, byly hlasy odpočaty, ale došlo k narušení pravidelné a soustavné práci s hlasem. Na žácích byla také znát únava z důvodu onemocnění, a tak nastaly hodiny, kdy se nás setkávalo méně. Začátkem dubna nás čekalo další pěvecké vystoupení pro seniory – bývalé učitele, kteří se na naší škole setkávají pravidelně každý rok. Vždy si pro ně náš pěvecký kroužek připraví pásmo písní. V březnu jsou proto opět zkoušky intenzivnější, tak se hlasový rozsah opět rozšíří.

3.3. Výběr a rozbor písní

Název:	<u>Vyletěla holubička ze skály</u>
	Lidová z Táborska

Rozbor písně:

Takt:	Dvoučtvrt'ový
Tónina:	C dur
Hlasový rozsah:	c1 – c2

Lidová píseň z jižních Čech je mezi žáky velmi oblíbená, děti ji znají již ze školky, a tak slova nemusíme dlouze studovat. Je náročnější svým hlasovým rozsahem, jelikož je píseň rozložena do celé oktávy tóniny C dur. Melodie je uspořádána vzestupným a sestupným pokládáním všech tónů stupnice C dur jdoucích za sebou, není nezvladatelná, ale vyžaduje perfektní práci s úsporou dechu. Obtížnost se týká jedné čisté kvarty, konkrétně pátého a osmého tónu, kdy pomůžeme opěrnou písní „Hoří“. Při sestupování je využito velké tercie, kde si při nácviku pomáháme opěrnou písní „Ovčáci, čtveráci“. Tyto opěrné písně žáci velice dobře znají, učíme se je od 1. třídy pomocí klavírního doprovodu. Píseň „Vyletěla holubička ze skály“ zpívají žáci velmi rádi, jelikož se mohou hlasově projevit. Děti dokáží vložit do písně své emoce a tak píseň citově prožít. Užíváme především klavírní doprovod, který podporuje správnou intonaci. Dynamika je mírná, přesto se mi osvědčilo hrát rychleji počáteční první dva takty kvůli úspoře dechu. Při třetím taktu rytmicky zpomalíme, tam si mohou děti píseň „užít“. Stala se jednou z takových, které používáme na konec rozezpívání. Píseň vyžaduje měkké nasazení tónu a text sám o sobě tomu velmi napomáhá. Trénink této písně vyžaduje perfektní práci s dechem. Proto je zde obzvlášť důležité počáteční dechové cvičení.

VYLETĚLA HOLUBIČKA ZE SKÁLY

česká z Táborska

Moderato (mírně)

The musical score is written for voice and piano. It is in 2/4 time and C major. The tempo is Moderato (mírně). The score consists of two systems. The first system has six measures with chords C, G7, Am, Em, F, and C. The second system has six measures with chords Dm, C, G7, and two measures of C marked as first and second endings. The lyrics are written below the vocal line.

zpěv

2. flétny

Vy-le-tě-la ho-lu-bič-ka ze ská-ly, ze ská-ly,
pro-bu-di-la mod-ré o-či ze spa-ní, ní.
1. C 2. C

2. Kdyby byly černé oči nespaly, nespaly,
[: byly by tu holubičku dostaly :]
3. Nebyla to holubička, byl to pták, byl to pták,
[: když mne nechceš, můj holččku, nechej tak. :]
4. Když mne nechceš milovat, nechtěj si, nechtěj si,
[: bude si mne namilovat hodnější. :]

Obr. 5: Notový zápis a text k písni „Vyletěla holubička ze skály“

Název	<u><i>Jetelíčku náš</i></u>
	Lidová z Čech

Rozbor písně:

Takt:	Dvoučtvrtěový
Tónina:	Ddur
Hlasový rozsah:	d1 – h1

Česká píseň, melodická, snadno zapamatovatelná. Píseň má pouze jednu sloku a to obsahově velice jednoduchou. Přesto jsme se tam potýkali se spisovností, jelikož místo známého slova všechno je v písni psáno „všecko“ a slovo „trolí“ žáci neznají. Toto slovo jsme si museli vysvětlit. Melodie je rovnoměrně rozložena z hlediska celého obsahu písně. V refrénu je intonačně složitější.

Správnou intonaci opět podpoří hudební doprovod. Píseň je dětem hrána zpočátku na klavír, později je užit kytarový doprovod. U žáků se rozvíjí hlasový rozsah, jelikož melodie postupně stoupá a klesá. Intonačně je složitý skok z druhého stupně na pátý tedy čistá kvinta a ze třetího stupně na šestý a čistá kvarta. K procvičení nám pomohou opěrné písně. Pro čistou kvartu píseň „Hoří“ a pro čistou kvintu opěrná píseň „Loučení, loučení“. Tento úsek vyžaduje intenzivní a individuální průpravu každého žáka. Z počátku jsme se museli více vracet k nasazení tónu, píseň začíná měkkým konsonantem, tudíž vyžaduje měkké nasazení tónu. Žáci většinou dělají chybu ve vyřazení prvního tónu, proto se musíme častěji vracet a individuálně procvičit.

JETELÍČKU NÁŠ

Moderato (mírně)

česká

The musical score is written for voice and two flutes. It is in the key of D major (two sharps) and 2/4 time. The tempo is marked 'Moderato (mírně)'. The score consists of three systems of music. Each system has a vocal line (labeled 'zpěv') and a flute line (labeled '2 flétny'). Above the vocal line, guitar chords are indicated: D, A7, D, A7, D in the first system; D, G, A7 in the second system; and D, A7, D in the third system. The lyrics are in Czech and are written below the vocal line.

System 1:

Chords: D, A7, D, A7, D

Vocal: Je- te- lič- ku náš, pě- kou vů- ni máš.

Flute: Accompaniment consisting of eighth and sixteenth notes.

System 2:

Chords: D, G, A7

Vocal: Na tom na- šem po- li všec- ko

Flute: Accompaniment consisting of eighth and sixteenth notes.

System 3:

Chords: D, A7, D

Vocal: se to tro- lí, ty se ze- le- náš.

Flute: Accompaniment consisting of eighth and sixteenth notes.

Obr. 6: Notový zápis a text k písni „Jetelíčku náš“

Název:	<u>Ó řebičku zahradnický</u>
	Lidová z Čech

Tuto píseň mají žáci ve zpěvníku „Já písnička“ I. díl. Starší děti ji znají z románu Boženy Němcové „Babička“. Mezi žáky je tato píseň velice oblíbená, proto také žáci, kteří hrají na hudební nástroj, podpořili pěvecký kroužek svým umem a hrají k písni předeheru na zobcovou flétnu. Kromě klavírního doprovodu je také užít doprovod kytarový.

Rozbor písně:

Takt:	Tříčtvrtňový
Tónina:	G dur
Hlasový rozsah:	d1 – d2

Melodie se rozprostírá od základního tónu ke spodnímu a vrchnímu pátému stupni. V rámci oktávy tedy rozvíjí vyrovnání hlasového rozsahu. Píseň začíná samohláskou, tedy vokálem, vyžaduje tedy měkké nasazení tónu. Dynamika tento hlasový začátek podpoří, jelikož píseň vyžaduje mírné tempo. Rytmus není složitý. Jelikož se písni objevují vázané osminové noty, musíme si dát pozor na rychlost, jelikož by se nám mohlo stát, že by tóny mohly být rozmazány a to by snížilo rozvoj kvality hlasu. Ve sloce se nachází intonačně obtížný skok sexty. Děti musí mít o tónu představu, to vyžaduje samostatné procvičení části. Opěrnou písni může být známá píseň „U panského dvora“.

Refrén je náročný na vyšší tóny, proto se musíme s dětmi zaměřit na dynamiku a spíš děti „ztlumit“. K tomu, aby žáci zvládli vyzpívat vyšší tóny, napomáhá nám správná artikulace konsonantů, to podpoří aktivní práci bránice. Vedením hlasu do dutin podpoříme rezonanci, tak se zabrání zúžení hrtanu při vydávání vyšších tónů a zároveň pomůžeme čisté intonaci.

Ó ŘEBÍČKU ZAHRADNICKÝ

Moderato (mírně)

řečička

The musical score is written for voice and piano. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The tempo is marked 'Moderato (mírně)'. The score is divided into three systems. The first system contains the first line of the song. The second system contains the second line, including a repeat sign. The third system contains the third line, also with a repeat sign and two endings. Chords are indicated by letters above the piano part: D, Hm, Em, A7, E, and D.

zpěv
 Ó ře- bíč- ku za- brad- nic- ký, ó rů- žič- ko
 vo- ňa- vá! Kle- rak na tě za- po- me- nu,
 když to ne- ní věc mož- ná, věc mož- ná.

2. flétny

1. D
2. D

2. [: Zapomenu-li přec jednou,
 zas mi lidí vzpomenou, :]
 [: žeš bejvala upřímnější,
 když sem chodil za tebou. :]

Obr. 7: Notový zápis a text k písni „Ó řebíčku zahradnický“

Název:	<u><i>Jdu cestou necestou</i></u>
Autoři:	Hudba: M. Krkoška, text: V. Bárta

Píseň znají děti z pohádky „Princezna ze Mlejna“, píseň se dětem velice líbí, právě díky pohádce, kterou si velmi oblíbily. A tak jsme ji založili společně do našeho pěveckého repertoáru společně s dalšími písněmi z této pohádky.

Rozbor písně:

Takt:	Čtyřčtvrt'ový
Tónina:	D dur
Hlasový rozsah:	h – d2

Píseň je rytmicky i intonačně nenáročná. Melodie se skládá z tercií velkých a jedné malé, tudíž opěrných písní „Ovčáci, čtveráci“. Pro malou tercii užíváme opěrnou píseň „Kalamajka mik, mik, mik“. Píseň „Jdu cestou necestou“ se snadno zapamatuje. Díky znalosti pohádky se u dětí projevují citové emoce. Píseň má pomalejší ráz.

Skládá se z několika slok, u nichž se vždy refrén opakuje. Text je psán hovorovou češtinou, proto jsme museli na začátku píseň rozebrat a vysvětlit si jednotlivá slova jako například „nádhernej, stavěnej, krásnej...“

Jdu cestou necestou

hudba: Miloš Krkoška text: Václav Barta

Vím jed - no ná - vr - ší, zá - mek nád - her -
nej, z nej - hez - čích po - há - dek, ho znám, sta - vě -
nej z kři - štá - lu, sa - há k ne - bi po - má - lu, po - vět -
ři pří - jde k du - hu přín - cez - nám, sta vě - - nám.

Bílý je lilium, bílejší krásnej sen,
bílý je pravý hedvábí
jdu cestou necestou
za svou bílou nevěstou,
jiná mě na tom světě nevábí.

Obr. 8: Notový zápis a text k písni „Jdu cestou necestou“

Název:	<u>Široký hluboký</u>
	Lidová z Čech

Tuto píseň mají žáci ve zpěvníku a také ji znají z pohádky „Princezna ze mlejna“. Tato píseň opět patří mezi oblíbené, též je podpořena žáky hrou na hudební nástroj tedy zobcovou flétnou. Opět je kromě klavírního doprovodu užít kytarový doprovod.

Rozbor písně:

Takt:	Tříčtvrt'ový
Tónina:	A dur
Hlasový rozsah:	a – a1

Melodie se rozprostírá od základního tónu pomocí velkých tercí a čistých kvart až k osmému stupni. V rámci oktávy tedy rozvíjí vyrovnání hlasového rozsahu. Píseň začíná měkkým konsonantem, vyžaduje tedy opět měkké nasazení tónu. Dynamika tento hlasový začátek podpoří, jelikož píseň vyžaduje mírné tempo. K nácviку tercie a kvarty opět používáme opěrné písně, pro velkou tercii „Ovčáci čtveráci“ a pro čistou kvartu „Hoří“.

Druhá část sloky je opět trochu náročnější svou kvartou, proto musíme hlasy opět „ztlumit“ a zaměřit se na správnou artikulaci vokálů a konsonantů, opět podpoříme rezonanci a celkovou čistou intonaci.

ŠIROKÝ, HLUBOKÝ

Moderato (mírně)

česká z Kouřimska

The musical score is written for voice and piano. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 3/4. The tempo is marked 'Moderato (mírně)'. The origin is noted as 'česká z Kouřimska'. The score includes guitar chords: A, D, E7, and A. The lyrics are in Czech. The first system shows the vocal line and piano accompaniment. The second system continues the melody. The third system includes a repeat sign and a first ending. The fourth system shows a second ending and a final chord.

zpěv
Ši-ro-ký, hlu-bo-ký, ty vl-tav-
ský tů-ně. Měl jsem já pa-nen-ku, měl jsem já
pa-nen-ku, teď mi srd-ce stů-ně. 1. A 2. A
ně.

2. Měl jsem já panenku,
měl jsem ji dvě léta.
[: Teď mi ji odvedli,
teď mi ji odvedli,
po lásce je veta. :] | 3. Co jsem se nachodil,
co našlapal bláta.
[: Přec jsem tě nedostal,
přec jsem tě nedostal,
má panenka zlatá. :] | 4. Co jsem se nachodil,
našlapal kamení.
[: Přec jsem tě nedostal,
přec jsem tě nedostal,
moje potěšení. :] |
|---|--|---|

Obr. 9: Notový zápis a text k písni „Široký, hluboký“

<i>Název</i>	<u><i>Teče voda, teče</i></u>
	Lidová z Plzeňska

Tuto píseň též znají žáci z pohádky „Princezna ze mlejna“

Rozbor písně:

<i>Takt:</i>	Šestiosminový
<i>Tónina:</i>	G dur
<i>Hlasový rozsah:</i>	d1 – e2

Píseň se skládá ze čtyř slok, melodie je snadno zapamatovatelná a hned v úvodu díky sextě náročnější. Proto trénujeme na opěrné písni „U panského dvora“, kterou již děti znají z hodin hudební výchovy. Pomáháme si pohybem ruky, která naznačuje pohyb vlnění vody.

Převážně se střídají čtvrté a půlové noty, pouze ve druhé části sloky se objeví vázané osminové noty a to ve čtvrtém taktu, tak je potřeba přidat v rytmičtém tempu, ale nesmí se příliš uspěchat, je důležité dbát na správnou výslovnost a protažení vokálu, jakoby zívnutí.

Teče voda, teče

hudba: lidová text: lidová

1. Te - če vo - da te - če, 2. Ach má - mo, ma - tič - ko, po -

po - to - ka k ře - ce, dej - te mně ra - dy,

na - mlu - vil si je - den mla - dý hu - lán mo - na - u - čil se za mnou cho - dit je -

dro - o - kě děv - če, den hu - lán mla - dý.

3. Ach dcero, dcero má,
zanechej hulána
hulání ti pryč odjedou,
ty zůstaneš samá.

Obr. 10: Notový zápis a text k písni „Teče voda, teče“

Název:	<u><i>Okolo Frýdku cestička</i></u>
	Slezská lidová od Těšína

Píseň „Okolo Frýdku cestička“ jsem do pěveckého repertoáru našeho pěveckého kroužku zařadila pro její svižný taneční (polkový) charakter. Zpěv spojujeme s pohybem. Také dětem se píseň pro svůj rychlejší ráz velmi zalíbila.

Rozbor písně:

Takt:	Dvoučtvrt'ový
Tónina:	C dur
Hlasový rozsah:	c1 – a1

Píseň se skládá ze tří slok. Melodie je velmi zpěvná, ale také je intonačně náročná. První takty jsou složeny z tercií, kde při nácviku byla opět užita opěrná píseň „Ovčáci čtveráci“, refrén se skládá ze stupnice C dur, směrem sestupně, kterou žáci znají zpívat vzestupně i sestupně. Není tam žádná obtížnost vysokých tónů. Píseň začíná samohláskou, tedy vyžaduje měkké nasazení tónu, čemuž vokál sám o sobě napomáhá. Píseň je rychlejší tudíž vyžaduje umění hospodaření s dechem. Opět před písní zopakujeme dechová cvičení, která nám napomáhají k jeho regulaci. Rytmus žáci podpoří tleskáním do taktu. Zapojujeme také „Orffovy hudební nástroje“, které píseň ještě oživí (např. dřívka, triangel, xylofon...).

Správnou intonaci podpoří klavírní doprovod, ale také užívám často doprovod kytarový.

OKOLO FRÝDKU CESTIČKA

slezská od Těšína

Vivo (živě)

The musical score is written for voice (zpěv) and two flutes (2 flétny) in 2/4 time. It includes guitar chords (C and G7) and lyrics in Czech. The score is divided into three systems. The first system contains the first line of the song. The second system contains the second line. The third system contains the third line and a repeat section with two endings (1. and 2.).

System 1:

Chords: C, G7

Lyrics: O- ko- lo Frýd- ku ces- tič- ka, o- ko- lo

System 2:

Chords: C, C, G7, C

Lyrics: Frýd- ku ces- tič- ka a u ní se ze- le- ná,

System 3:

Chords: G7, C, G7, 1. C, 2. C

Lyrics: a u ní se ze- le- ná tra- vič- ka. ka.

2. Když jsem šel po ní jedenkrát,
když jsem šel po ní jedenkrát,
[: slyšel jsem tam muziku,
slyšel jsem tam muziku pěkně hrát. :]
3. Muzika hrála, břinkala,
muzika hrála, břinkařa,
[: moje ze všech nejmilejší,
moje ze všech nejmilejší plākala. :]
4. Muziko, nehraj, nebřinkej,
muziko, nehraj, nebřinkej,
[: moje ze všech nejmilejší,
moje ze všech nejmilejší neplakej! :]

Obr. 11: Notový zápis a text k písni „Okolo Frýdku cestička“

Název:	<u><i>Máme doma obludu</i></u>
Autoři:	Míša Růžicková, Miloš Krkoška, Marie Poledňáková

Píseň znají děti z dětského filmu „Jak se krotí krokodýlí“. V našem pěveckém repertoáru, máme hodně písní z pohádek a filmů pro děti. Melodie této písně je mezi dětmi velmi oblíbená a děti si ji sami často pobrukovaly. Je veselá. Proto jsem ji po zvážení vybrala do našeho pěveckého repertoáru. K písni používám klavírního doprovodu v tónině C dur a kytarového doprovodu, kde melodii písně transponuji do tóniny G dur.

Rozbor písně:

Takt:	Dvoučtvrtěový
Tónina:	C dur, G dur
Hlasový rozsah:	g – a1

Píseň se skládá ze tří slok, text písně není složitý. Melodie je velmi zpěvná, je intonačně náročná. Ve druhém taktu se nachází čistá kvarta a hned navazuje velká sexta směrem dolů, kde při nácviku užijeme opěrnou píseň „Tráva neroste“, kterou žáci znají zprvotních hodin pěveckého kroužku. Při první slabice užíváme hlavového tónu a snažíme se docílit měkkého nasazení. Píseň je rychlejší, tudíž vyžaduje opět umění hospodaření s dechem. Dbám na to, aby se žáci učili tzv. pěveckému nadechování. Tzn. učím žáky, aby nádech nebyl slyšitelný. Před písni opět zopakujeme dechová cvičení, která nám napomáhají k jeho regulaci. Rytmus žáci podpoří tleskáním do taktu. Správnou intonaci podpoří při nácviku písně klavírní doprovod, později střídám s doprovodem kytarovým.

Píseň: Máme doma obludu

(kytarový doprovod G dur)

G **D**
Máme doma obludu. Já vím, my víme
G
Přihnala se k obědu. Já vím, my víme
C
Teď má pusku od medu. Já vím, my víme
G **D** **G**
Odjela na mopedu, stalo se to ve středu.

Máme doma upíra. Já vím, my víme
Na půdě se zavírá. Já vím, my víme
Čuchal česnek s cibulí. Já vím, my víme
Zub mu vypad, teď bulí, stalo se to v pondělí.

Máme doma strašidlo. Já vím, my víme
Do povídel upadlo. Já vím, my víme
Spí pod bílým papírem. Já vím, my víme
Uteklo i s upírem, stalo se to předvčírem.

Obr. 12: Zápis akordů a text k písni „Máme doma obludu“

<i>Název:</i>	<u><i>Večerníček</i></u>
<i>Autoři:</i>	Hudba: Karel Černoch, Text: Pavel Žák

Rozbor písně:

<i>Takt:</i>	Čtyřčtvrt'ový
<i>Tónina:</i>	C dur
<i>Hlasový rozsah:</i>	h – c2

Píseň se skládá ze čtyř slok + jedna, která je opakující se první slokou na konci písně a jednoho refrénu. Melodie se rozvíjí postupně nejprve od 5. stupně sestupně a následně vzestupně. První dva takty můžeme využít pro rozezpívání. Důležitým prvkem pro tuto píseň je procvičení oktávových skoků. Pro představu tónu můžeme využít fonogestiku a v neposlední řadě je důležitá pro nácvik opora klavírního doprovodu. Je důležité, aby si žáci dokázali melodii představit a proto nácvik musí být velmi pomalý, abychom docílili čistých tónů. Také velmi pomáhá zpěv polohlasem a flexibilita výslovnosti souhlásek. Pro nácvik správného rytmu můžeme použít slabiku „TA“ a takty nejprve vytleskat. Podpoříme tím také aktivní zapojení bránice.

- C**
1. Dříve, než nám klesnou víčka těsně před spaním,
 uvidíme Večerníčka, jak se uklání,
 F **C** **F** **C**
 pokud vám není moc, dobrý večer, dobrou noc,
 G **C**
 zamává čepičkou,
 F **C** **F** **C**
 z kouzelných hromádek hází lístky pohádek
 G **C**
 maličkou ručičkou.
2. Nežli Brouček složí krovky, než by řekl "smím?",
 z televizní obrazovky krokem Rumcajzím
 loupežník vykročí, s každým pánem zatočí,
 Manku má copatou,
 zahvízdá, zapíská, vždycky najde Cipíska
 bradu má vousatou.
3. Červená se muchomůrka, letí motýlek,
 v trávě sedí Vochomůrka, vedle Křemílek,
 zkoumají pravidla, jak se vaří povidla,
 vařečkou míchají,
 kdopak dřív uteče, než jim hrnec přeteče,
 to se nás neptají.
4. Méda Béda honí v lese vlka-zloděje,
 Míček Flíček rozbil okno, nic se neděje,
 opičák Hup a Hop řídí loď a barví strop,
 najedou na útes,
 všechno zná, všechno ví, všechno zdárně vyřeší
 chytrý pes maxipes-Fík.
- 5.=1.

Obr. 13: Zápis akordů a text k písni „Večerníček“

Název:	<u>Větre, větríčku</u>
Autoři:	Hudba: Jaroslav Uhlíř, Text: Zdeněk Svěrák

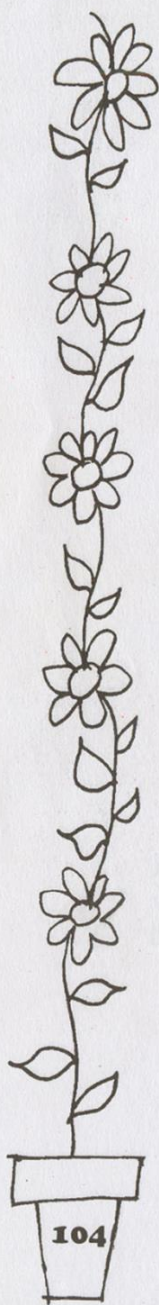
Děti znají píseň zpohádky „S čerty nejsou žerty“. Tato píseň je odvozená od písně „Voda voděnka“, kterou mají žáci ve zpěvníku. Je opět jednou z velmi oblíbených písniček díky pohádce, která je plná kouzel a emocí.

Píseň je velmi melodická a slova nejsou náročná. Písně od J. Uhlíře a Z. Svěráka se staly ve velké míře písněmi našeho pěveckého repertoáru.

Rozbor písně:

Takt:	Čtyřčtvrteční
Tónina:	A dur
Hlasový rozsah:	d1 – e2

Píseň se skládá ze tří slok, obsah textu není náročný. První takt končí čistou kvintou směrem dolů a ve druhém taktu hned navazuje velká sexta. Děti musí umět tón nejprve představit, proto při nácviku těchto intervalů, používáme opět opěrné písně. Pro čistou kvintu směrem dolů píseň „Loučení, loučení“ a pro velkou sextu opět píseň „U Panského dvora“. Pro nácvik můžeme opět použít fonogestiku a správnou intonaci podpoří klavírní doprovod. Píseň vyžaduje měkké nasazení tónu, pro něj je důležité využití hlavového tónu. Dbáme na správnou artikulaci vokálů a konsonantů, opět podpoříme rezonanci a celkovou čistou intonaci.

Větre, větríčku

hudba: Jaroslav Uhlíř text: Zdeněk Svěrák

(kapo 2)

1. Větre, vět-říč-ku, bě-žíš po po-li,
po-fou-kej mi mou hla-vič-ku, po-fou-kej mi mou hla-vič-ku,
ať ne-bo-li. Po-fou-kej mi mou hla-vič-ku,
po-fou-kej mi mou hla-vič-ku, ať ne-bo-li.

2. Petře, Petříčku, chlapče rozmilý,
my bychom se k sobě tolik,
my bychom se k sobě tolik hodili,
my bychom se k sobě tolik,
my bychom se k sobě tolik hodili.

3. Voda, voděnka hladí oblázky,
takové je pohlazení,
takové je pohlazení od lásky,
takové je pohlazení,
takové je pohlazení od lásky.

Obr. 14: Notový zápis a text k písni „Větre, větríčku“

Název:	<u>Statistika</u>
Autoři:	Hudba: Jaroslav Uhlíř, Text: Zdeněk Svěrák

Píseň je opět známá z pohádkového filmu „Princové jsou na draka“. Je opět písní našich oblíbených autorů.

Rozbor písně:

Takt:	Čtyřčtvťový
Tónina:	D dur
Hlasový rozsah:	h – h1

Píseň se skládá ze tří slok a jednoho refrénu, melodie je snadno zapamatovatelná a hned v úvodu díky sextě náročnější. Proto trénujeme na opěrné písni „U panského dvora“, kterou již děti znají z hodin hudební výchovy. Ve slokách se střídají osminové noty se čtvrtťovými, musíme dbát na správný rytmus. V závěru refrénu se nám opět objeví dvě osminové noty. K dodržení rytmu nám opět může pomoci slabika „TA“ a také zapojení rukou, kdy si můžeme takty nejprve vytleskat. Podpoříme tím také aktivní zapojení bránice. Musíme dát pozor, abychom rytmus příliš neuspěchali, je důležité dbát na správnou výslovnost.

Statistika

hudba: Jaroslav Uhlíř text: Zdeněk Svěrák
zpívali: Martin Šotola, později Dagmar Patrasová

1. Je sta-tis-tic-ky do - ká - zá - no, že
slunce vy-jde kaž - dé rá - no, i když je tma ja - ko
v ran-ci, noc nemá celkem žád - nou šan-ci. Ref. Sta-tis-
ti - ka nu - da je, má však cen-né ú - da -
je, ne - kle - sej - te na mys - li, o - na
nám to vy - čís - lí. Sta - tis lí.

2. Když drak si z nosu síru pouští
a Honza na něj číhá v houšti,
pak statistika předpovídá,
že nestvůra už neposnídá.

Ref.: Statistika nuda je ...

3. Tak vyřídte to cenné sani,
že záleží to čistě na ni,
když neopustí choutky dračí,
tak bude o hlavičky kratší.

Ref.: Statistika nuda je ...

Obr. 15, 16: Notový zápis a text k písni „Statistika“

4. Závěr

Pro svou diplomovou práci jsem použila materiály, které vycházely z postřehů a práce s žáky mého pěveckého kroužku. Zabývala jsem se zde analýzou, která vychází z rozvoje pěveckých dovedností, z techniky zpěvu, schopností intonace a celkového hudebně rytmického cítění žáků na 1. st. ZŠ. Prohlašuji, že všechna jména žáků použita v mé diplomové práci jsou fiktivní.

Po zpracování materiálů, vyhodnocením dotazníků a soustavné práce s dětmi mohu konstatovat, že rozvoj pěveckých dovedností je dlouhodobým procesem. Došla jsem k závěru, že když práce neprobíhá soustavně a systematicky, žák se nachází stále na začátku, a tak se nijak nerozvíjí. Naopak stagnuje ve svých zlozvycích a upevňuje si je. Ze své dlouholeté praxe vím, že se s dětmi v běžném životě moc nezpívá. Přesto děti zpívají rády. Málo kdo, ať už z vyučujících nebo v rodinném prostředí, tyto děti podporuje. Také u žáka, který zanedbává své povinnosti a nenavštěvuje pěvecký kroužek systematicky, dochází ke zhoršení pěveckých dovedností. To znamená, že se zhoršuje hlasový rozsah, celková technika, kam také patří hospodaření s dechem, zhoršení slyšitelnosti tónu, špatná artikulace apod.

Díky kazuistice jsem mohla nahlédnout do rodinného prostředí každého žáka a zjistit, zda jsou žáci ve svých zálibách podporováni a jaké mají podmínky pro plnění svých povinností. To mě vede k zamyšlení o problémech, které žáci musí řešit, a se kterými musí umět bojovat, pokud jim o něco jde. To mě také posouvá dál v mé práci s dětmi a obohacuje o další zkušenosti. Pokud učitel nic o svých žácích neví, mohl by jim svou neznalostí více ublížit a zkomplikovat jejich pěvecký rozvoj a celkový vztah k hudbě, což si děti přenáší až do svého „dospěláckého“ života.

Pro svou diplomovou práci jsem použila literaturu, která mi pomohla utříbit a rozvinout mé vlastní znalosti v oboru pěveckých dovedností a kolektivní práce s hlasem u žáků na 1. st. ZŠ. Obohatila mě o umění rozvržení práce s dětským kolektivem tak, abych dokázala uspořádat a vést hodiny pěveckého kroužku. Mým úkolem je u žáků rozvinout techniku zpěvu tak, aby se ve zpěvu stále zdokonalovali a vést je ke správným pěveckým návykům.

Použité zdroje

- BUDÍK, J.: *Metodická příručka hudební výchovy pro 1. – 4. ročník ZŠ*. Vyd. 1. Praha: SPN 1984, 1985, 1986, 1987.
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 228 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8888-0.
- KIML, J.: *Co máme vědět o hlasu : Zpěvní hlas – poruchy – prevence*. Vyd. 1. Praha: Supraphon, 1989.
- KOFRON, J.: *Učebnice intonace a rytmu*.- Vyd. 7. Praha: Editio Bärenreiter, 2000.
- KOLÁŘ, J., ROB, J., ŠTÍBROVÁ, I., *Sborový zpěv a řízení sboru I/1*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998.
- PECHÁČEK, S., VÁŇOVÁ, H. a kol.: *Praktické úkoly z didaktiky HV pro 1. st. ZŠ*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997.
- SEDLÁK, F.: *Hudební vývoj dítěte : Analytická studie*, Vyd. 1. Praha: Supraphon, 1974.
- SEDLÁK, F.: *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni ZŠ*, Vyd. 2. Praha: SNP, 1988.
- SOUKUP, J.: *Hlas, zpěv, pěvecké umění*. Vyd. 1. Praha: Supraphon, 1972.
- SUCHÝ, O.: *Písničky z pohádek a dětských filmů I. Díl*. Vyd. 1. G+W spol. s.r.o., Cheb 1997.
- SUCHÝ, O.: *Písničky z pohádek a dětských filmů II. Díl*. Vyd. 1. G+W spol. s.r.o., Cheb 1998.
- SUCHÝ, O.: *Písničky z pohádek a dětských filmů III. Díl*, Vyd. 1. G+W spol. s.r.o., Cheb 2000.
- STAŠEK, Č.: *ABC začínajícího sbormistra*, Vyd. 1. Praha: Supraphon, 1981.
- SVOBODOVÁ, M., POLÍVKA, B.: *Písnička I, Zpěvník pro 1. stupeň základní školy*. Vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, s. r. o., v divizi Cesty, 1999
- VRCHOTOVÁV- PÁTOVÁ, J.: *Didaktika zpěvu pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997.
- *Motivace*. ABZ.cz: slovník cizích slov - on-line hledání. ABZ KNIHY, a.s. [online]. [cit. 2014-08-24]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=motivace
- *Večerníček*. In: [online]. [cit. 2014-09-26]. Dostupné z: <http://www.pisnicky-akordy.cz/taborove-pisne/vecernicek>
- *Máme doma obludu* [online]. [cit. 2014-09-12]. Dostupné z: <http://www.velkyzpevnik.cz/zpevnik/filmove-melodie/mame-doma-obludu>

Použité obrázky

Obr. 1: Ukázka zápisu na tabuli	46
Obr. 2: "Brumendo" - složitější variace 1	46
Obr. 3: "Brumendo" - složitější variace 2	46
Obr. 4: "Brumendo" - složitější variace 3	46
Obr. 5: Notový zápis a text k písni „Vyletěla holubička ze skály“	68
Obr. 6: Notový zápis a text k písni „Jetelíčku náš“	70
Obr. 7: Notový zápis a text k písni „Ó řebíčku zahradnický“	72
Obr. 8: Notový zápis a text k písni „Jdu cestou necestou“	74
Obr. 9: Notový zápis a text k písni „Široký, hluboký“	76
Obr. 10: Notový zápis a text k písni „Teče voda, teče“	78
Obr. 11: Notový zápis a text k písni „Okolo Frýdku cestička“	80
Obr. 12: Zápis akordů a text k písni „Máme doma obludu“	82
Obr. 13: Zápis akordů a text k písni „Večerníček“	84
Obr. 14: Notový zápis a text k písni „Větre, větříčku“	86
Obr. 15, 16: Notový zápis a text k písni „Statistika“	88

Tabulky

Tab. 1: Ukázka dotazníku pro rodiče	49
Tab. 2: Vyhodnocení dat získaných z dotazníku.....	50

Fotografie z činnosti kroužku

Fotografie 1: Ze zkoušky před vystoupením

Fotografie 2: Ze zkoušky před vystoupením

Fotografie 3: Vánoční vystoupení kroužku

Fotografie 4: Vánoční vystoupení kroužku